

Proformaekteskap som migrasjonsstrategi

- med hovedvekt på domstolenes praksis

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 507
Leveringsfrist: 25. november 2009

Til sammen 16 426 ord

24.11.2009

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Presentasjon av tema	1
1.2	Metode	2
1.3	Problemstilling	3
1.4	Avgrensning	3
1.5	Terminologi	5
1.6	Den videre fremstillingen	6
<u>2</u>	<u>GENERELT OM FAMILIEGJENFORENING OG PROFORMA</u>	<u>7</u>
2.1	Familiiegjenforening	7
2.2	Saksgangen	7
2.3	Vilkår for ektefelletillatelse	9
2.4	Bevisbyrden	10
2.5	Nærmere om proformaekteskap	10
2.6	Hvem inngår proformaekteskap og hvorfor?	11
2.6.1	Søkeren	12
2.6.2	Hvor kommer disse søkerne fra?	12
2.6.3	Målet til søkeren	12
2.6.4	Parten bosatt i Norge	13
<u>3</u>	<u>RETTSKILDER</u>	<u>15</u>

3.1	Innledning	15
3.2	Ordlyden i utlendingsloven og utlendingsforskriften	15
3.3	Forarbeider	16
3.4	Instruks om proformavurdering	18
3.5	Forvaltningspraksis	19
3.6	Rettspraksis	19
4	<u>HVILKE MOMENTER DOMSTOLENE VEKTLEGGER</u>	<u>21</u>
4.1	Innledning	21
4.1.1	Hvordan partene ble kjent	21
4.1.2	Kontakt mellom partene før ekteskapsinngåelse	22
4.1.3	Når ekteskapet ble inngått	23
4.1.4	Ekteskapsinngåelsen fremstår som atypisk	25
4.1.5	Partenes kunnskap om hverandre	26
4.1.6	Motstridende opplysninger	27
4.1.7	Hensikten med ekteskapsinngåelsen	30
4.1.8	Språk	31
4.1.9	Alder	32
4.1.10	Fotografier	34
4.1.11	Andre persons eller familiemedlemmers kjennskap til ekteskapet	35
4.1.12	Vitner i saken/partenes forklaring	36
4.1.13	Felles interesser og tilbrakt tid sammen	38
4.1.14	Redsel for represalier/trusler	39
4.1.15	Referansepersonens ekteskapelige historie	41
4.1.16	Søkerens ekteskapelige historie	43
4.1.17	Søkerens tidligere søknader om opphold	44
4.1.18	Uriktige opplysninger/falske dokumenter	46
4.1.19	Andre omstendigheter	47
4.1.20	Bostedskontroller	48
4.2	Konklusjon	51

4.2.1	Beviskrav	51
4.2.2	Realitetsvurderingen	52
<u>5</u>	<u>NY LOV</u>	<u>55</u>
5.1	Innledning	55
5.2	Utlendingsloven § 40 fjerde ledd – nytt tillegg	55
5.3	Betydningen av ny lovhjemmel	56
<u>6</u>	<u>AVSLUTNING</u>	<u>57</u>
<u>7</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>59</u>
7.1	Litteratur	59
7.2	Lovgivning	59
7.3	Forarbeider	59
7.4	Instruks	59
7.5	Rettspraksis	59
7.6	Diverse	60
7.7	Databaser	61

1 Innledning

1.1 Presentasjon av tema

I vår valgte jeg praksisplass som ett av mine valgfag på 5. avdeling, og fikk da jobbe i 6 uker i Utlendingsdirektoratet (UDI). Jeg jobbet i oppholdsavdelingen med familiegjenforeningssaker. Familiegjenforening innebærer at en person i utlandet får arbeids- og oppholdstillatelse på grunnlag av sin familietilknytning til en person som er bosatt eller som skal bosette seg i Norge.¹ Jeg fikk blant annet være med på å behandle en proformasak, og syntes dette var et veldig interessant tema. Det var da jeg fant ut at jeg ville lære mer om dette og ideen til masteroppgaven var født.

Det er mange personer som ikke faller inn under de kategoriene som kan gi arbeids- eller oppholdstillatelse, og noen av disse personene prøver å omgå reglene ved og gifte seg med en person bosatt i Norge. Personer som søker familiegjenforening etter lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her av 24. juni 1988 nr. 64 (utlendingsloven) § 9 første ledd og har ektefelle i Norge, har rett på familiegjenforening med parten bosatt i Norge. Parten bosatt i Norge er dermed utlendingens billett inn i landet til en ny tilværelse. Det er dette som kalles proformaekteskap.

Proformaekteskap er en utfordring for saksbehandlerne som arbeider med familiegjenforening. UDI har så langt i 2009, det vil si i månedsskiftet oktober/november, avslått 115 søknader på bakgrunn av proforma.² For hele 2008 ble det avslått 200 søknader³ på dette grunnlaget. Utlendingsnemnda (UNE) er klagenemnda til UDI. I år hadde UNE 42

¹ <http://www.une.no/sakstyper/Familieinnvandring/>

² <http://www.udi.no/templates/Page.aspx?id=10986>

³ Tall fra UDI

saker om proformaekteskap pr. 01.08.2009, mens for hele 2008 var tallet på 65 saker. UNE har en omgjøringsprosent på 20 hvor klagen har blitt tatt til følge.⁴

Statistikk fra UDI viser at de fra 1999 til mot slutten av 2006 hadde svingninger på mellom 10 000 og 15 000 innvilgede søknader totalt i året på familieinnvandringsaker. Pr. 31.10.2009 var tallet allerede opp i 15 750 saker. Totalt for hele 2008 kom det seg på 20 766 innvilgede søknader.⁵ Disse tallene viser at innvandringen gjennom familiegjening har økt de siste tre årene, men også at vi har ganske mange saker som avslås på bakgrunn av proforma.

1.2 Metode

I oppgaven vil jeg ta utgangspunkt i vanlig juridisk metode. Jeg har valgt å bruke et stort antall dommer fra lagmannsrett, samt en dom fra Høyesterett. Videre har jeg sett på lovreguleringen, forarbeidene og instruks fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet. I tillegg har jeg tatt med meg noe erfaring fra jobb i Utlendingsdirektoratet. Hagesæthers bok "Uekteskap"⁶ har belyst motivene for særlig parten bosatt i Norge, da han har intervjuet flere personer som har inngått proformaekteskap. Boken til Hagesæther er ingen rettskilde av høy vekt, men den kan bidra med å belyse temaet proformaekteskap fra ektefellenes synspunkt.

Det finnes begrenset med litteratur på området til oppgavens tema. Det finnes ingen egne juridiske bøker på emnet, så Hagesæthers bok er den eneste boken om proformaekteskap. Denne boken er likevel ingen juridisk bok, da den er skrevet fra et sosiologisk ståsted. Den omhandler motivene til partene, som beskrevet over.

⁴ Informasjon fra veileder

⁵ <http://www.udi.no/templates/Statistikk.aspx?id=9992>

⁶ Hagesæther, *Uekteskap*, 2008

Jeg har derimot kommet over fire artikler som omhandler proformaekteskap via nettsiden Idunn.no. Disse artiklene ble publisert i 2005 og 2006, men ingen av dem var aktuelle som kilder. Innholdet i disse artiklene var vinklet på en annen måte enn den fremstillingen jeg har valgt. De kildene jeg allerede har nevnt er bedre egnet til å belyse problemstillingen min.

Dommene i del 4 er nevnt kronologisk fra eldst til nyest under punktene. Dette vil gjøre oversikten bedre for leseren, samtidig som oversikten over eventuelle endringer med tiden kommer bedre frem.

1.3 Problemstilling

Tema i avhandlingen er proformaekteskap som migrasjonsstrategi med hovedvekt på domstolenes praksis. Den problemstillingen jeg har valgt å sette fokus på oppgaven er: hvilke momenter domstolene vektlegger i proformasaker og betydningen av dem.

1.4 Avgrensning

Temaet proformaekteskap hører inn under reglene om familiegjengenforening. Det er ikke bare i forbindelse med ektefelle tillatelser man kan finne proforma. Et samboerskap etter forskrift om utlendingers adgang til riket og deres opphold her av 21. desember 1990 nr. 1028 (utlendingsforskriften) §§ 23 første ledd bokstav b og 24 første ledd bokstav b kan være uten realitet, men jeg velger å holde det utenfor i avhandlingen. Det samme gjelder forlovedevisum på seks måneder etter utlendingsforskriften § 24 første ledd bokstav a. Jeg konsentrerer meg kun om ektefellebestemmelsen i utlendingsforskriften § 23 første ledd bokstav a i avhandlingen.

Proformaekteskap kan ses i sammenheng med tvangsekteskap. Tvangsekteskap karakteriseres ved at familie eller slekt presser på for at noen skal gifte seg med en person som bor i utlandet slik at denne personen skal få komme til Norge og få mulighet til varig

opphold. På denne måten kan tvangsekteskap også være et proformaekteskap. Jeg har valgt å ikke gå inn på tvangselementet, og da blir tvangsekteskap utenfor oppgavens tema.

Videre vil jeg ikke behandle gyldigheten av ekteskapet. Alle de dommene jeg skal behandle i avhandlingen går ut på realiteten i ekteskapet, ikke gyldigheten. Det er ingen som bestrider gyldigheten av ekteskapet i de dommene jeg har valgt å bruke. At et ekteskap er inngått riktig i forhold til gjeldende regler og at det er formelt gyldig har ingen betydning i familiegjenforening når man vurderer realiteten i ekteskapet. En søker kan dermed likevel få avslag på søknad selv om ekteskapet er formelt gyldig.

Oppgavens tema går som sagt over ut på realiteten av ekteskapet. Kravet om at partene må bo sammen faller dermed utenfor. Noen av dommene jeg behandler ser på dette kravet i sammenheng med de andre momentene som foreligger for å se om ekteskapet er reelt. Det gjelder da ved søknad om fornyelse av arbeids- og oppholdstillatelse. Det er ikke normalt at den ene ektefellen bor hos for eksempel sin bror dersom ekteskapet ikke er proforma. Jeg vil derfor ta med litt om dette likevel, og da særlig i forhold til bostedskontroller.

Et annet vilkår for å få familiegjenforening er underholdskravet etter utlendingsforskriften § 25. Når jeg nå skal behandle realiteten av ekteskapet faller dette utenfor avhandlingens tema.

I forhold til dommene så har jeg også valgt å avgrense mot tingrettsdommer.

Tingrettsdommer har lavere rettskildemessig betydning enn lagmannsrettsdommer. Det er dermed bedre å legge vekten på lagmannsrettsdommer og en Høyesterettsdom. Vi har ikke så mange Høyesterettsdommer på dette området. Derfor blir momentene fra domstolene hentet fra lagmannsretten, i tillegg til den ene dommen jeg har fra Høyesterett.

Jeg har valgt å ikke gå inn på straff for partene i oppgaven. Utlendingsrettslige sanksjoner som normalt blir brukt ovenfor utlendingen er tilbakekall av alle tillatelser, bortvisning og

utvisning fra Norge.⁷ Ut over dette har det vært lite informasjon å finne om hvilke andre konsekvenser det faktisk har medført for partene som har fått konstatert i retten at ekteskapet ikke er reelt. Den sentrale straffebestemmelsen på området er utlendingsloven § 47, men hvor mye den er brukt på proformasaker har jeg ikke funnet informasjon om. Jeg mener uansett det er riktig å holde straff utenfor, da det likevel går utenfor oppgavens tema.

1.5 Terminologi

Når man har en arbeidstillatelse betyr det at man har oppholdstillatelse, men får i tillegg tillatelse til å arbeide. De som har oppholdstillatelse har ikke tillatelse til å arbeide. I hvert fall ikke fulltid. Det kan derimot være at de med oppholdstillatelse får tillatelse til å arbeide deltid. Jeg skiller ikke mellom disse tillatelsene i oppgaven.

For enkelthetens skyld vil jeg innimellom omtale arbeids- og oppholdstillatelse som bare oppholdstillatelse, da det i avhandlingen går ut på at utlendingen søker opphold i Norge.

Ektefellestillatelse vil innimellom bli brukt om den tillatelsen jeg kaller arbeids- og oppholdstillatelse etter utlendingsforskriften § 23 første ledd bokstav a.

Jeg vil i oppgaven omtale utlendingen som søkeren, selv om at det i dommene blir brukt saksøkte og saksøkeren alt ettersom om det er utlendingen eller utlendingsmyndighetene som har sendt inn stevningen. Det blir også brukt flere terminologier i loven og forskriften på søkeren i familiegjenforening, slik som utlending, søker, nærmeste familiemedlem, partner og ektefelle.

Parten som bor i Norge som det søkes familiegjenforening med vil jeg kalle referansen. Denne parten blir omtalt som hovedpersonen, herboende eller herboende referanse, referansepersonen, norsk borger eller nordisk borger i loven og forskriften. Parten bosatt i

⁷ www.udi.no

Norge er i disse tilfellene både etniske nordmenn og personer med utenlandsk opprinnelse som har egen tillatelse i Norge.

1.6 Den videre fremstillingen

I den videre framstillingen vil jeg først si noe generelt om familiegjenforening med ektefelle og særlig om proforma. Deretter vil jeg gå inn på rettskildene som omhandler oppgavens tema. Etter dette kommer den delen som utgjør avhandlingens hovedtyngde. Jeg vil gå inn på hvilke momenter som er vektlagt i lagmannsretten og Høyesterett i vurderingen av om et ekteskap er reelt eller ikke. Jeg har blant annet valgt å referere en del her, fordi jeg synes det får fram hva dommene sier om momentene på en mest mulig korrekt måte. Til slutt vil jeg si noe om den nye utlendingsloven, som vil tre i kraft om ikke så lenge, før jeg går inn på avslutningen. I avslutningen vil jeg runde av med å si litt om noen artikler som nylig dukket opp i Aftenposten.

2 Generelt om familiegjenforening og proforma

2.1 Familiegjenforening

De nærmeste familiemedlemmene til en norsk eller nordisk borger eller utlending som har eller får lovlig opphold i Norge, kan oppnå arbeids- eller oppholdstillatelse. De som regnes som nærmeste familiemedlemmer er regulert i utlendingsforskriften § 23 og omfatter ektefelle, samboer, barn, adoptivbarn og foreldre av den som er referanse. Med barn regnes personer under 18 år uten ektefelle eller samboer, jf. utlendingsforskriften § 23 annet ledd.

Utlendingsforskriften § 24 er ikke en rettighetsbestemmelse, men omfatter familiemedlemmer som kan få arbeids- og oppholdstillatelse. De som ikke er omfattet av utlendingsforskriftens § 23 kan være omfattet av denne. Etter paragrafens første ledd finner vi forlovede, barn over 18 år, fosterbarn, helsøsken under 18 år, i tillegg til samboere og foreldre som ikke omfattes av § 23. I annet ledd kan arbeids- og oppholdstillatelse også gis til familiemedlem og lignende som ikke faller inn under første ledd eller § 23 når sterke menneskelige hensyn taler for det. Utlendingsforskriften § 24 annet ledd blir derimot tolket strengt.

Søkere som får opphold via familiegjenforening kan normalt søke om bosettingstillatelse etter 3 år sammenhengende opphold i Norge. Hjemmelen for dette er utlendingsforskriften § 43. En bosettingstillatelse gir rett til varig opphold og arbeid i Norge.

2.2 Saksgangen

For å søke familiegjenforening med ektefelle i Norge må søkeren først leverer søknad til en norsk utenriksstasjon. Dette er hovedregelen. Enkelte personer kan søke fra Norge og leverer da søknaden til politiet, jf. utlendingsforskriften § 10. Utenriksstasjonen eller politiet forbereder saken og innhenter ytterligere informasjon dersom det er nødvendig.

Saken blir deretter sendt til UDI for avgjørelse. UDI vurderer saken og i de tilfellene det er nødvendig, hentes det inn flere opplysninger eller dokumentasjon. Utenriksstasjonen og politiet bistår UDI med å innhente informasjon.

Informasjon kan i slike tilfeller blant annet være å foreta intervjuer av partene eller innhente dokumentasjon som søkeren har glemt å levere sammen med søknad. For ektefellestillatelse trenger man blant annet dokumentasjon på at man er gift, fødselsattest, man må dokumentere underhold og bolig, samt garantiskjema for opphold.

Ved en innvilgelse sender UDI vedtaket til det politidistriktet i Norge hvor referansen bor. UDI gir også utenriksstasjonen beskjed om at innreisevisum kan utstedes når søkeren er i hjemlandet. Fra visumfrie land trenger man ikke innreisevisum og da gis det kun beskjed om at et positivt vedtak er fattet. Det er utenriksstasjonen som skriftlig informerer søkeren. Utenriksstasjonen utsteder innreisevisum hvis søkeren er visumpliktig. Søkeren ankommer Norge og kontakter politiet innen 7 dager. Tillatelsen er ikke gyldig før politiet har iverksatt vedtaket.

Ved avslag sender UDI det negative vedtaket til utenriksstasjonen når søkeren er i hjemlandet. Utenriksstasjonen er den som informerer søkeren skriftlig. En eventuell klage må sendes innen 3 uker. UDI vil da vurdere saken på nytt og kan da enten opprettholde vedtaket eller omgjøre det. Dersom vedtaket opprettholdes blir saken sendt til UNE for vurdering. UNE vedtak er endelig.⁸ Denne beskrivelsen gjelder førstegangssøknad om arbeids- og oppholdstillatelse i Norge.

Saksgangen ved fornyelse av arbeids- og oppholdstillatelsen er det samme som ved førstegangssøknad, med unntak at søknaden leveres hos politidistriktet der søkeren bor. Fornyelsessøknaden kan behandles av politiet, men de mangler i noen tilfeller kompetanse og må da sende søknaden til UDI for behandling. Søkeren har lovlig opphold i Norge så

⁸ Saksgangen står på www.udi.no

lenge søknaden er til behandling. Ved avslag på søknad om fornyelse kan søkeren også fremsette klage. Prosessen er dermed stort sett lik som ved førstegangs søknad.

Dersom UNE omgjør vedtaket positivt, må UDI rette seg etter dette. Hvis UNE derimot opprettholder det negative vedtaket kan saken stevnes inn for retten.

2.3 Vilkår for ektefellestillatelse

Vilkårene for å få ektefellestillatelse finner man i utlendingsloven § 9 første ledd og utlendingsforskriften § 23 første ledd bokstav a. I tillegg må underholdskravet være oppfylt, det vil si referansens økonomiske forsørgelsesevne. Underholdskravet finner man i utlendingsforskriften § 25.

I utlendingsloven § 9 første ledd står det: ”De nærmeste familiemedlemmene til norsk eller nordisk borger som er bosatt i riket eller til utlending som har eller får lovlig opphold i riket med arbeidstillatelse eller oppholdstillatelse uten begrensninger, har etter søknad rett til arbeidstillatelse eller oppholdstillatelse dersom det ikke foreligger omstendigheter som nevnt i § 8 første ledd nr. 3. Som hovedregel må underholdet være sikret. Kongen kan gi nærmere regler ved forskrift.” Dette er en rettighetsbestemmelse. Utlendingsforskriften § 23 opplyser om hvem som er de nærmeste familiemedlemmene. Det betyr at disse personene dermed har en rett til opphold dersom de øvrige kravene er oppfylt.

Utlendingsforskriften § 23 første ledd bokstav a sier at ektefelle regnes som nærmeste familiemedlemmer. Vilkårene er at ”begge parter må være over 18 år, med mindre ekteskapet er inngått i Norge. Det er et vilkår at ektefellene skal bo sammen. Den som får opphold i riket etter å ha inngått lovlig ekteskap med flere, kan bare regne én som ektefelle. Den som har opphold i riket og inngår lovlig ekteskap i utlandet med mer enn én, kan bare regne den først ektede som ektefelle. Den som har opphold i riket og inngår lovlig ekteskap i utlandet med en som er gift, kan ikke regne vedkommende som ektefelle”.

Hovedvilkårene for ektefellestillatelse er at ektefellene må bo sammen, ekteskapet må være formelt gyldig og samtidig må det være reelt. Det siste punktet står ikke i ordlyden i forskriften, men fremkommer av andre rettskilder. Jeg vil komme tilbake på det senere i avhandlingen. Det er vilkåret om at ekteskapet må være reelt oppgaven omhandler.

2.4 Bevisbyrden

Når utlendingen søker om opphold på grunnlag av familiegjening med en ektefelle, må søkeren legge ved flere dokumenter og i mange tilfeller bilder for å bevise at det er et reelt ekteskap. Det er altså søkeren som må dokumentere at dette er ekte og bevisbyrden ligger dermed hos søkeren. I de tilfellene hvor myndighetene tviler på realiteten av ekteskapet er bevisbyrden snudd.⁹ Utlendingsmyndighetene må dermed bevise med alminnelig sannsynlighetsovervekt at det ikke er noen realitet i ekteskapet og at det ble inngått med hensikt at søkeren skal få opphold i Norge. Før Høyesterettsdommen av 2006¹⁰ ble avsagt var beviskravet strengere. Man måtte ha klar sannsynlighetsovervekt for å kunne dømme et ekteskap for ikke å være reelt. Denne dommen vil jeg komme nærmere innpå nedenfor.

2.5 Nærmere om proformaekteskap

Et proformaekteskap er et ekteskap hvor partene er gift, men man kan kalle det kun gift på papiret. Partene har inngått ekteskapet i hensikt å gi den ene parten oppholdstillatelse i Norge, selv om måten det gjøres på ikke regnes som lovlig ut fra reglene om innvandring.

Man kan kalle proformaekteskapet for et tulleekteskap, et jukseekteskap eller et ”på papiret-ekteskap” som nevnt over. Ordet ”pro forma” er latinsk og betyr ”for formens skyld”.¹¹

⁹ Lian, *Foredragsark*, 2009

¹⁰ Rt 2006 1657

¹¹ Lian, *Foredragsark*, 2009

Disse ekteskapene handler om relasjon til omverden og ikke mellom de som gifter seg. Det betyr at de vanlige elementene som normalt er en del av ekteskapsrelasjonen ikke er til stede. Ektefellene har for eksempel ikke noe felles seksualliv, barn, bolig eller økonomi. Omverden vet imidlertid ikke det siden partene ofte gjør sitt for at de ikke skal bli avslørt.

Det som er spesielt ved proformaekteskap er to trekk som er karakteristisk. For det første er det ikke kjærligheten som er grunnen til at partene inngår ekteskapet. Motivet er her å få opphold ved en omgåelse av reglene. For det andre har ikke partene planer om at dette skal vare livet ut. Disse ekteskapene blir som regel oppløst når søkeren har fått bosettingstillatelse og ikke lenger er avhengig av ekteskapet for å få opphold.

Arrangerte ekteskap kan inneha disse karakteristikkene uten at de blir regnet for proformaekteskap. De mangler kjærlighet når ekteskapet inngås, men det er ofte en forutsetning om at kjærligheten skal komme etter hvert som partene lærer hverandre å kjenne. De skal i utgangspunktet vare livet ut. Familiene står bak arrangerte ekteskap og det er hensynet til familien eller økonomiske aspekter som teller. Dette er vanlig i enkelte kulturer. Arrangerte ekteskap er ikke ulovlig i Norge og ikke til hinder for familiejenforening.

2.6 Hvem inngår proformaekteskap og hvorfor?

Et proformaekteskap kan inngås av hvem som helst, så lenge personene kan inngå ekteskap. Man kan ikke sette folk i bås og si at det er en viss type personer som gjør slikt. Det er fordi det er flere faktorer som spiller inn. Et proformaekteskap er ikke ulovlig i seg selv, men å bruke det til innvandringsformål regnes som et ikke lovlig innvandringsgrunnlag. Disse søkerne har derfor ikke rett til en ektefellestillatelse. Personer som inngår proformaekteskap ser ofte på handlingen som ulovlig, men det betyr likevel ikke at de anser seg selv som kriminell. Nedenfor vil jeg nevne noen av de grunnene intervjuobjektene i Hagesæthers bok oppga i tillegg til noe hvor disse søkerne kommer fra.

2.6.1 Søkeren

Søkeren kan være hvem som helst som ønsker å komme til Norge, men som ikke får opphold på en annen måte. De kan ha et ønske om et bedre liv i vesten. Noen har familie som allerede har fått opphold, og som gjerne hjelper til med å finne en passende ektefelle i Norge. Andre blir kjent via venner og bekjente. I boken til Hagesæther¹² var det kun 3 personer som var søkere av de som ble intervjuet. Den ene søkeren kom fordi han hadde problemer i hjemlandet økonomisk og politisk. En annen kom for å ta utdanning, men kom ikke inn på studiet. En tredje hadde en litt mer uvanlig grunn; han ble invitert av referansen. Når det kommer til søkeren kan det være så mange grunner som spiller inn for at søkeren ønsker opphold. Søkerens motiver bak ønske om opphold blir derfor vanskelig å definere.

2.6.2 Hvor kommer disse søkerne fra?

Det er mest fra ikke-vestlige land¹³ man finner søkere som har inngått proformaekteskap. UNE hadde i 2008 flest proformasaker fra Vietnam, Tyrkia, Pakistan, Marokko og Somalia¹⁴. I 2008 var det flest proformasaker fra de samme landene hos UDI, i tillegg til Russland. Hos UDI var de fleste sakene fra Tyrkia med 41 saker. Neste ble halvert til 20 saker fra Marokko. De siste nevnte landene lå mellom 11 og 19 saker. Russland hadde med sine 13 saker flere proformasaker enn det var fra Pakistan. Det var proformaekteskap fra enda flere land, men tallene der var noe lavere.¹⁵

2.6.3 Målet til søkeren

Hovedmålet til søkeren i et proformaekteskap er å få varig opphold i Norge i form av bosettingstillatelse og eventuelt norsk statsborgerskap. Bosettingstillatelse kan man få etter

¹² Hagesæther, *Uekteskap*, 2008

¹³ Jeg sikter her til verdensdelene utenom Europa (unntatt Tyrkia og Øst-Europa), Nord-Amerika og Oseania.

¹⁴ Informasjon fra veileder

¹⁵ Informasjon fra UDI

og ha hatt lovlig og varig opphold i 3 år, jf. utlendingsforskriften § 43. Derfor er det vanlig at partene blir skilt når utlendingen har fått innvilget bosettingstillatelse eller statsborgerskap. Utlendingen er da ikke lenger avhengig av referansen.

2.6.4 Parten bosatt i Norge

Parten bosatt i Norge i et proformaekteskap, eller referansen, kan ofte ha flere motiver for å inngå ekteskapet. Noen har et ønske om å hjelpe andre som er dårligere stilt, mens andre gjør det for pengene. I følge Oslo politidistrikt inngår trolig flertallet proformaekteskap på grunnlag av ”bytteperspektiv” hvor det enten utveksles penger, tjenester eller sex.¹⁶ I boken ”Uekteskap”¹⁷ intervjuet Hagesæther 19 personer som hadde inngått proformaekteskap. 16 av personene i boken var referanse, og alle disse var norske statsborgere.

Hagesæther delte referansene inn i tre kategorier: opportunister, idealister og hjelpere. Opportunistene er de som oppgir penger som grunn. De fikk et fristende tilbud som de ikke ville takke nei til. Idealistene er de som legger vekten på politiske forklaringer. De kunne i prinsippet ha sagt ja til å gifte seg proforma med hvem som helst. Hjelperne er på en måte restkategorien for de som ikke hører til under de to forrige. Det de har til felles er derimot at de har et ønske om å hjelpe. De ville ikke inngått proformaekteskap med hvem som helst, men kun i enkelte tilfeller.

Disse personene fortalte om sine motiver der de fleste nevnte et ønske om å hjelpe. De hadde gjerne en direkte eller indirekte relasjon til søkeren gjennom slektning eller venn. En av referansene hjalp en venn siden han mistet oppholdsgrunnlaget. En annen hjalp noen han kjente via idretten. De fleste av disse personene fikk betalt for det, selv om de forsøkte å trekke fram andre motiver som satte dem i bedre lys. Noen fikk en samlet sum på konto, mens andre fikk betalt husleie og lignende mens ekteskapet varte.

¹⁶ Lian, *Foredragsark*, 2009

¹⁷ Hagesæther, *Uekteskap*, 2008

Enkelte av referansene var åpne om at det var pengene som tiltrakk, fordi de gjerne hadde et behov for dem. De hadde gjeld eller slet økonomisk. En vanlig sum kan være NOK 100 000,- til 200 000,-¹⁸. Det var dessuten noen referanser som ikke tok betalt i noen form. I tillegg til motivet om å hjelpe så har det blitt sett på som et eventyr. I noen tilfeller reiser man til hjemlandet til utlendingen og får oppleve noe nytt.

¹⁸ Hagesæther, *Uekteskap*, 2008

3 Rettskilder

3.1 Innledning

Når det gjelder proformaekteskap er det disse rettskildene som er relevante: ordlyden i lovteksten, forarbeider til lov og forskrift samt forvaltningspraksis. Enkelte av dommene henviser til forvaltningspraksis i forhold til hvordan de igjen skal tolke blant annet sannsynlighetskravet i forhold til proforma.

Det finnes ikke særlig juridisk teori på området om proformaekteskap. Det finnes noen artikler og masteroppgaver som er skrevet om det, samt Hagesæthers bok ”Uekteskap”. Ut over dette må man gå inn på de andre rettskildene for å få tak i informasjon rundt dette.

Den europeiske menneskerettskonvensjonen, EMK, er den del av norsk rett, jf. menneskerettsloven. Det er lagt til grunn at retten til familieliv etter artikkel 8 bare beskytter det reelle familielivet. I dom av 14.09.2006¹⁹ uttalte lagmannsretten at etter deres skjønn hadde både UNE og tingretten foretatt en rettslig vurdering som ikke var i strid med Grunnloven. Retten uttalte videre at ”den rettslige vurderingen er heller ikke i strid med folkeretten, nærmere bestemt EMK artiklene 8 og 12, som rimeligvis må forstås slik at de ikke verner formelt inngått ekteskap som mangler ekteskapelig realitet, slik altså norsk lov skal forstås”.

3.2 Ordlyden i utlendingsloven og utlendingsforskriften

I følge ordlyden i utlendingsloven og utlendingsforskriften om ektefellestillatelse står det ingenting om at ekteskapet må være reelt. Ordlyden går ut på kravet om at partene må bo

¹⁹ LB-2006-34521

sammen og formelle krav for at ekteskapet skal anses gyldig i henhold til innvandring. Likevel er det et krav at det må være reelt for at man skal kunne få rett til familiegjenforening.

3.3 Forarbeider

Ut ifra teksten over kan vi se at vi ikke har noen lovbestemmelse eller forskriftsbestemmelse som omhandler proforma. Vi må derfor se til forarbeidene og hva de har sagt om temaet for å kunne avgjøre hva de har ment å legge i kravet om at ekteskapet må være reelt.

I forarbeidene til utlendingsloven på 80-tallet tok man opp utfordringen med proformaekteskap. Under punkt 2.6.1.1 "Nærmere om ektefeller" i Ot.prp. nr. 46 (1986-1987) ble det uttalt følgende; "Det er en erfaring som er gjort i de fleste land som har innført betydelige restriksjoner på innvandringen at mer eller mindre proforma-pregede ekteskap er en mulighet som en del tyr til for å få en oppholdstillatelse som ellers ikke ville bli gitt. Også i Norge gjør dette fenomenet seg gjeldende i merkbare utstrekning. Justisdepartementet bygger dette på erfaring fra enkeltsaker. Her ser en forholdsvis ofte at det inngås ekteskap etter svært kortvarig bekjentskapstid, eller at de ytre omstendigheter for øvrig er temmelig atypiske for det en vanligvis finner ved ekteskapsinngåelser. I enkelte saker har en også under saksbehandlingen eller på et senere tidspunkt fått klarlagt den reelle sammenhengen. En har sett eksempler på at ekteskap er inngått under trusler, ved utnyttelse av en av partenes godtroenhet og mot betaling. I de fleste tilfelle av denne art regner en imidlertid med at den andre parten går inn i ekteskapet av idealistiske grunner eller for å gjøre den som vil ha oppholdstillatelse en vennetjeneste.

Det er muligheten for å utøve et familieliv og beskyttelsen av retten til dette som er årsaken til at ekteskap med en som er bosatt i landet gir grunnlag for oppholdstillatelse, det er ikke slik at en trekker en automatisk slutning fra den formelle rettstilstand på ett område over til et annet. Et gyldig inngått ekteskap vil derfor ikke gi grunnlag for oppholdstillatelse hvis det ikke er noen realitet i det."

Dersom ekteskapet er reelt skal det beskyttes. Et gyldig inngått ekteskap blir derimot ikke beskyttet dersom realiteten i det ikke er til stede.

I NOU 2004:20 hadde utvalget valgt å lage et eget punkt om ”kravet til forholdets alvor – proforma mv.”²⁰ under punktet familieetablering. Utvalget strammet inn proformavurderingen, og ga grundigere gjennomgang av denne. I forhold til bevistemaet ble det uttalt: ” Det innebærer betydelige bevismessige utfordringer å skulle fastslå at et ekteskap er proforma. Bevistemaet er knyttet til partenes subjektive motiv for ekteskapsinngåelsen. I utgangspunktet er det ikke tilstrekkelig å kunne fastslå at partene har hatt som hovedmotiv å oppnå oppholdstillatelse for søkeren. Det avgjørende vil normalt være om ekteskapet savner så godt som enhver realitet når det gjelder partenes tilknytningsmessige forhold til hverandre i ekteskapelig sammenheng.”

Det ble videre uttalt: ”Av bevismessige grunner vil det gjerne være enklere å reagere mot proformaekteskap etter at oppholdstillatelse er gitt og søkeren har bosatt seg i Norge. Dersom det viser seg at partene ikke bor sammen, vil tillatelsen kunne tilbakekalles eller fornyelse nektes under henvisning til at vilkåret om at partene skal bo sammen ikke er oppfylt. Det er da i prinsippet ikke nødvendig å ta stilling til proformas spørsmålet. Også det bevistemaet man her står overfor vil imidlertid kunne fremstå som krevende. Parter som har arrangert et proformaekteskap, vil ofte også arrangere bevis for at de bor sammen i et husstandsfellesskap.”

Om bedømmelse av saker ble det sagt: ”Det vil måtte utøves en betydelig grad av skjønn i den enkelte sak for å avgjøre hvorvidt man står overfor et tilfelle hvor opphold kan nektes etter en slik bestemmelse. Dette kan likevel ikke anses å innebære noen større fare for at vedtak blir fattet på grunnlag av tilfeldige avveininger. Selv om vurderingstemaet etter bestemmelsen vil være av skjønnsmessig karakter, finnes det objektive momenter som vil

²⁰ NOU 2004:20 punkt 8.5.4.2

være relevante ved bedømmelsen.” Det ble videre listet opp en rekke momenter. Disse momentene er tatt inn i instruksene som blir nevnt under.

3.4 Instruks om proformavurdering

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har utarbeidet en instruks som Utlendingsdirektoratet har å forholde seg til når de skal vurdere om et ekteskap er proforma eller ikke. I følge instruksene AI-2006-008 er det satt opp 10 punkter man ser på som vesentlig ved en proformavurdering. Disse punktene er basert på punktene som er oppgitt i forarbeidene²¹ til loven. Punktene er ikke rangert eller uttømmende:

- Kontakt mellom partene – for eksempel hvor lenge de har kjent hverandre og karakter og omfang av kontakten. Kunnskapene de har om hverandre.
- Samsvarende opplysninger fra partene – for eksempel om hvordan de møttes, giftet seg og kontakt mellom dem.
- Om ektefellene kan kommunisere på et felles språk.
- Aldersforskjell mellom partene.
- Om det er betalt for giftemålet uten at dette kan forklares med grunnlag i medgiftstradisjoner.
- Om ekteskapet klart er atypisk i forhold til ekteskapstradisjoner i hjemlandet til utlendingene.
- Om det foreligger omstendigheter som taler for at ekteskapet er inngått ved bruk av tvang eller utnyttning, eksempelvis at partene er klart ujevne i mental utvikling.
- Om referansepersonen eller nære familiemedlem av søkeren har en ekteskapslig historie eller lignende, som gir grunnlag for mistanke om proforma.
- Om den som søker oppholdstillatelse på grunnlag av ekteskapet før har prøvd å få opphold på annet grunnlag, for eksempel på grunnlag av søknad om asyl, og om ekteskapet er inngått i nær tilknytning til et avslag på annen søknad.
- Om partene har tidligere ektefelle/samboer/partner som skal bo sammen med partene.

²¹ NOU 2004:20 punkt 8.5.4.2

3.5 Forvaltningspraksis

Når forvaltningen fatter vedtak så er det visse momenter de ser etter og legger vekt på ved vurderingen om ekteskapet er reelt. Noen momenter er tatt fra forarbeidene²², mens noe er fra instruksene²³. I tillegg er det noen andre momenter som også blir vektlagt som ikke står på de plassene. Det kan ikke oppstilles bestemte kriterier som må oppfylles for at et ekteskap skal anses reelt, kun relevante momenter man bruker i vurderingen.

Forvaltningen vektlegger disse momentene under²⁴ i tillegg til momentene fra instruksene. Momentene er verken uttømmende eller rangert ut ifra vekt:

- Når var første møte
- Ekteskapsinngåelsen – feiret, gjester, inngått under visumbesøk eller i forbindelse med avslag på annen søknad og vet familie og venner om ekteskapet
- Søkt tillatelse samme dag som giftet seg
- Hva er bakgrunnen for ekteskapet
- Hvor mye tid tilbrakte de sammen etter at vigselen var inngått
- Motstrid, opplysninger og dokumenter og særlig vigselsdato, fremgår det av pass at han/hun var i ”riktig” land på vigselsstidspunktet?
- Kultur og religion
- Uvanlig kombinasjon av kultur og land
- Felles gjøremål og interesser, samt felles familieliv

3.6 Rettspraksis

En stor del av familieegjenforeningssaker ender opp i rettsapparatet. De fleste av disse sakene gjelder proformaekteskap.²⁵ Det er mye å lære ved å studere domstolenes

²² NOU 2004:20

²³ AI-2006-008

²⁴ Lian, *Foredragsark*, 2009

vurderinger i disse sakene. Ved å se på hvordan domstolene bedømmer dem, har også utlendingsmyndighetene noe å forholde seg til på hvordan de bedømmer lignede saker. En dom fra 13.02.2003²⁶ viser til at man i noen tilfeller har tatt med informasjon som har kommet til etter at utlendingsmyndighetene har fattet sitt vedtak. Dette vil bli beskrevet nærmere i punk 4.1.19 ”Andre omstendigheter”.

²⁵ Informasjon fra veileder

²⁶ LB-2002-1893

4 Hvilke momenter domstolene vektlegger

4.1 Innledning

Dommene jeg har gjennomgått er alle avsagt i lagmannsretten, bortsett fra en som er avsagt i Høyesterett. Høyesterettsdommen fra 2006²⁷ er viktig fordi den omtaler beviskravet. Staten tapte denne saken med dissens 3-2, men man fikk en dom på hvilket beviskrav som skal gjelde i slike saker. Flertallet i Høyesterett kom til at det ikke kan kreves noen klar sannsynlighetsovervekt, men kun alminnelig sannsynlighetsovervekt for om et ekteskap ikke er reelt. Her ble det vist til at hovedregelen i sivilprosessen er overvektsprinsippet. Retten bygger sine avgjørelser på det faktum som er mest sannsynlig. Man bør ikke operere med strengere beviskrav for myndighetene enn det som følger av overvektsprinsippet da det er en fare for omgåelse av lovens vilkår for arbeids- og oppholdstillatelse.

4.1.1 Hvordan partene ble kjent

Hvordan partene ble kjent kan ha betydning sammen med andre momenter dersom dette fremstår som spesielt. I noen tilfeller er møtet mellom partene arrangert gjennom venner eller familie, andre ganger har partene møttes på ferie. Dette momentet sier ikke så mye alene, men i lys av andre momenter kan det virke påfallende. Ikke alle dommene tar opp dette, men noen velger å kommentert det.

I dom av 20.08.2004²⁸ la lagmannsretten vekt på i vurderingen at referansen i 1991-1992 var ”kjæreste med [søkerens] bror [C] som bodde i Norge. [Søkeren] ble med [C] på ferie til hans familie for første gang i 1992 og ble da kjent med [søkeren]”. Videre ble det

²⁷ Rt 2006 1657

²⁸ 03-016509ASI-BORG/03

opplyst om referansen at ”forholdet til [C] tok slutt, men de var fortsatt gode venner og hun ble på ny med på ferie til Pakistan i januar/februar 1993”.

Partene ble i dom av 08.10.2007²⁹ kjent via en felles bekjent. Lagmannsretten uttaler at de ”legger til grunn at kontakten mellom partene startet i 1998 ved at [søkeren] skrev flere brev til [referansen] etter at han hadde fått hennes adresse og et bilde av henne av en venn av ham fra samme by i Marokko. Denne vennen bodde og bor i Norge og var den gang gift med C, en venninne av [søkeren]. Kontakten ble følgelig etablert relativt kort tid etter at [søkeren] fikk avslag på søknad om turistvisum til Norge”.

I dom av 18.10.2007³⁰ hadde partene derimot kun møttes én gang før de giftet seg. ”Før ekteskapsinngåelsen hadde partene kun møtt hverandre ved én enkelt anledning, der det også var en rekke andre mennesker til stede. Dette var åtte år tidligere, da [referansen] var invitert til Kosovo av [søkerens] familie.” Dette ble vektlagt i vurderingen.

4.1.2 Kontakt mellom partene før ekteskapsinngåelse

Et annet viktig moment er hvordan ektefellene hadde hatt kontakt før de ble gift. Hvis partene har lite kontakt med hverandre, så er dette verdt å bemerke i vurderingen. Mye og jevnlig kontakt kan være en fordel for partene. Også varigheten av kontakten kan ha betydning, som hvor lenge partene har kjent hverandre. Av type kontakt har man besøk, telefonkontakt, kontakt via internett og brevveksling.

I dom av 20.08.2004³¹ la lagmannsretten, som nevnt over, vekt på at referansen ble med kjæresten sin, søkerens bror, til Pakistan på ferie i 1992. Hun møtte da søkeren for første gang. Etter at forholdet til søkerens bror tok slutt ble hun likevel med han på nytt til

²⁹ LB-2006-93552

³⁰ LB-2006-184645

³¹ 03-016509ASI-BORG/03

Pakistan på nyåret i 1993. Søkeren og referansen holdt så kontakten via brevveksling fram til referansen kom på høsten 1993 og partene giftet seg.

Lagmannsretten mente i dom av 18.12.2006³² at ekteskapet ikke var reelt. Et av momentene som talte med styrke i vurderingen var den beskjedne kontakten dem imellom. ”[Referansen] opplyste for lagmannsretten at den eneste kontakten hun hadde med [søkeren] i de 14 månedene fra ekteskapet ble inngått til han ankom Norge, var to ganger pr. telefon.” Lagmannsretten konkluderte med at ”en så sparsom kontakt mellom nygifte harmonerer ikke med lagmannsrettens oppfatning av et reelt ekteskap”.

Partene hadde også hatt meget liten kontakt med hverandre før de giftet seg i dom 18.10.2007³³. Dette ble tatt med i helhetsvurderingen til lagmannsretten. Partene hadde møtt hverandre kun én gang med mange andre folk til stede, og dette var 8 år før de giftet seg. Referansen var den gangen invitert til Kosovo av søkerens familie.

4.1.3 Når ekteskapet ble inngått

Det er ofte stor forskjell på når et ekteskap blir inngått i forhold til hvor lenge de har kjent hverandre. Når man bor i forskjellige land er det ikke uvanlig at man tar større sjanser og gifter seg etter kortere tid enn om man hadde bodd i samme land eller by. Likevel er det noen som gifter seg så kort som 1 uke etter at de møttes, mens andre i hvert fall venter noen år. Nedenfor vil jeg nevne de dommene som sa noe om dette.

I dom av 20.08.2004³⁴ ble det vektlagt at partene møttes første gang da referansen ble med søkerens bror på ferie til hans familie i 1992. Hun var da kjæreste med søkerens bror. På nyåret i 1993, etter referansens forhold til søkerens bror tok slutt, ble referansen med ekskjæresten på besøk til søkeren. I oktober 2003 dro referansen igjen sammen med

³² 06-082738ASI-BORG/03

³³ LB-2006-184645

³⁴ 03-016509ASI-BORG/03

ekskjæresten tilbake til Pakistan, og denne gangen giftet hun seg med søkeren. Det ble ikke nevnt når på året den første turen til Pakistan var, men man kan anta at det gikk ca. ett år eller mer fra de møttes første gang til partene var gift. Lagmannsrettens kom frem til at etter deres oppfatning ”bærer ekteskapsinngåelsen preg av å være kommet i stand for at [søkeren] skulle få oppholdstillatelse i Norge”.

Søkeren fridde til referansen etter kun to måneders bekjentskap i dom av 06.03.2006³⁵. De giftet seg en måned etter det igjen. ”At giftermålet fant sted så raskt som tre måneder etter at de to ble kjent finner derimot ikke lagmannsretten å tillegge særskilt betydning. Ekteskapsinngåelsen gjorde det mulig for [søkeren] å søke om oppholdstillatelse, og dermed åpne for at partene kunne bo sammen i Norge, hvor [referansen] har sine barn.”

”Lagmannsretten viser til at [søkeren] inngikk ekteskap med [referansen] på et tidspunkt som falt sammen med bortfall av oppholdsgrunnlag” i dom av 14.12.2006³⁶. Når partene ble kjent var ikke nevnt, da referansen tidligere hadde vært gift med søkerens bror. Dette sammen med andre momenter syntes lagmannsretten var påfallende og talte for at ekteskapet ikke var reelt.

I Høyesterettsdom av 15.12.2006³⁷ var ekteskapet inngått etter kun tre måneders bekjentskap. Da hadde ekteparet også forsøkt forgjeves å gifte seg et par uker tidligere i Norge. Førstvoterende mente at dette, sammen med et annet moment, skapte en formodning om at ekteskapet ikke var reelt. Annenvoterende var enig i dette. Han fant likevel ikke at det var ”tilstrekkelig godtgjort at ekteskapet ikke var reelt fra begge parters side da Utlendingsnemnda traff sitt vedtak” når alle forhold ble tatt i betraktning.

³⁵ LB-2004-99714 Denne dommen ble anket til HR. Se Rt 2006 1657.

³⁶ LB-2005-147352

³⁷ Rt 2006 1657

I dom av 18.10.2007³⁸ ble ekteskapet inngått kun ”fire dager etter at [søkeren] ble skilt fra sin tidligere ektefelle”. Dette mente lagmannsretten at var ett av flere forhold som talte i retning for at ekteskapet ikke var reelt.

Referansen dro på ferie til Tyrkia sommeren 2006, og i juli samme sommer giftet han seg med søkeren i dom av 05.02.2009³⁹. De hadde bare kjent hverandre den tiden han var der på ferie, så ekteskapet kom i gang i løpet av kort tid. Dette ble vektlagt sammen med at referansen hadde som formål å dra til Tyrkia for å finne seg en ektefelle å dele livet med, som nevnt i punktene over. ”Etter lagmannsrettens syn må omstendighetene i forbindelse med ekteskapsinngåelsen betraktes med det for øye at [referansen] lette etter en ektefelle og hadde forholdsvis kort tid til rådighet.”

4.1.4 Ekteskapsinngåelsen fremstår som atypisk

Et moment i vurderingen er om ekteskapsinngåelsen fremstår som atypisk i forhold til ekteskapstradisjonene i søkerens og eventuelt referansens hjemland. Flere av momentene som er nevnt i punktene over og under er eksempler på at ekteskapet som er inngått har vært atypisk i forhold til tradisjonene i søkerens hjemland. Vigselsstradisjoner, aldersforskjeller og at kvinnen er eldst, om partene får barn sammen, hvor lenge de har kjent hverandre før de giftet seg og om partene har felles språk kan ses på som atypiske momenter. Kjennskap til landets ekteskapstradisjoner har litt å si for å kunne avdekke proforma, da slike tradisjoner kan stå sterkt og variere fra forskjellige land.

Foreldrene til den pakistanske søkeren deltok ikke under ekteskapsinngåelsen eller for øvrig i giftermålet i dom av 06.03.2006⁴⁰. Dette så domstolene på som relevant i proformavurderingen.

³⁸ LB-2006-184645

³⁹ LB-2008-125363-2

⁴⁰ LB-2006-34521

Det ble i dom av 08.10.2007⁴¹ kommentert av lagmannsretten at ”inngåelsen av ekteskap vil normalt være en begivenhet som markeres med familie og venner”. Lagmannsretten fant det derfor ”påfallende at ekteskapet ble inngått uten at noen fra [søkerens] familie, eventuelt bortsett fra broren [søkeren] nevner i sitt avhør, deltok, til tross for at ekteskapsinngåelsen skjedde i hjembyen. Denne omstendighet og de ulike forklaringene på hva som skjedde og hvem som deltok i vielsen og den angivelige feiringen, trekker etter lagmannsrettens syn klart i retning av at ekteskapsinngåelsen ikke ble tillagt den betydning en slik begivenhet vanligvis tillegges, og at man står overfor et proformaekteskap”.

4.1.5 Partenes kunnskap om hverandre

I mange tilfeller vil partene ha lite kunnskap om hverandre. I noen land er det vanlig med arrangerte ekteskap og da er det ikke alltid at partene vet så mye om hverandre på forhånd. Arrangerte ekteskap er ikke ulovlig i Norge eller ulovlig innvandringsgrunnlag. Hvis det derimot ikke er arrangert, er det normalt at partene har blitt kjent med hverandre og da har alminnelig kunnskap om hverandre. Typiske ting man ser på er partenes kjennskap til utdanning eller yrke, familieforhold og interesser.

Det fremgår av dom av 05.03.2007⁴² at UNE hadde lagt avgjørende vekt på partenes kunnskap om hverandre i vedtaket, og partenes politiavhør stod sentralt. Etter bevisføringen kom lagmannsretten til at disse forklaringene måtte tillegges en begrenset verdi, da ingen av partene var fortrolig med det norsk som språk og brukte tolk. Det ble i UNEs vedtak blant annet lagt vekt på at referansen ikke visste hvor søkeren arbeidet, mens retten mente at dette var ”upresist referert”. Referansen visste hvor han jobbet nå, men klarte ikke å huske hva restauranten søkeren jobbet på tidligere het. ”At hun ikke husket det kan ikke tillegges betydning” mente lagmannsretten.

⁴¹ LB-2006-93552

⁴² LB-2006-64484

Partene hadde bodd sammen i snart fire år i dom av 14.01.2008⁴³ og likevel hadde de fortsatt ”begrenset kjennskap til hverandre og den andres familie og bakgrunn og de gir til dels motstridende opplysninger om samlivet”. Lagmannsretten kom til at ”ved avgjørelsen er forholdene rundt selve ekteskapsinngåelsen sentrale, men ikke avgjørende dersom situasjonen har endret seg i ettertid”. Dette ble dermed vektlagt.

Det ble derimot i dom av 05.02.2009⁴⁴ sett bort fra kunnskapen partene hadde om hverandre. Lagmannsretten uttalte at det var ”klart at de to ektefellene ikke kjente hverandre godt før de giftet seg. Med den korte tiden som var til rådighet, er det naturlig at de på søknadstidspunktet ikke hadde særlig kunnskap om hverandre eller hverandres slekt. Dersom det først legges til grunn at et reelt ekteskap kan inngås etter så kort bekjentskap, må det også aksepteres at ektefellene ikke kjenner hverandre og familiene godt”. Det avgjørende var derfor andre momenter i denne saken.

4.1.6 Motstridende opplysninger

I proformasaker er det ofte motstridende opplysninger i forklaringene til partene om forskjellige forhold. De har da ofte blitt intervjuet og svart forskjellig på ting som man normalt vet om den andre parten. Dersom ekteskapet er reelt eller hvis partene lever sammen skulle de kunne svare samsvarende på dagligdagse ting. Når ting ikke stemmer i forklaringene er det lett å anta at partene ikke kjenner hverandre så godt som de burde, og dette kan fungere som moment i en helhetsvurdering.

Politiforklaringene til søkeren og referansen avviker på noen punkter i dom av 06.03.2006⁴⁵. Dette ble likevel ikke lagt vekt på, fordi det etter lagmannsrettens syn dreide seg om mindre vesentlige forskjeller, som dels kunne skyldes ulik forståelse av spørsmålene som ble stilt.

⁴³ LB-2007-52903

⁴⁴ LB-2008-125363-2

⁴⁵ LB-2004-99714 Denne dommen ble anket til HR. Se Rt 2006 1657.

Opplysninger om hvordan partene møttes og hvordan forholdet utviklet seg ble fortalt motstridende av partene i dom av 14.09.2006⁴⁶. Retten mente at ”forklaringene i retten bar etter det opplyste preg av sprik knyttet til omstendigheter som skulle være enkle å svare på hvis man hadde levd sammen som ektefeller i lengre tid”. Dette ble derfor gitt vekt.

Det ble også i dom av 14.12.2006⁴⁷ vektlagt at det ble gitt motstridende opplysninger. ”Lagmannsretten viser også til at det er gitt ulike og til dels motstridende forklaringer på hvordan [søkeren] og [referansen] traff hverandre. I nemndsmøte i Utlendingsnemnda sa [referansen] at de møttes på et utested, mens [søkeren] sa at de møttes hos hans bror D. I lagmannsretten har [referansen] forklart at de traff hverandre i nærheten av blokka hvor begge bodde, mens [søkeren] har forklart at de traff hverandre hos broren.”

I dom av 05.03.2007⁴⁸ ble det på bakgrunn av språkproblemer, som nevnt over, uoverensstemmelser om hvor de tilbrakte bryllupsnatten og når de flyttet sammen ikke vektlagt i særlig grad. Lagmannsretten mente at ”denne uoverensstemmelsen har mest sannsynlig sin forklaring i ufullstendig referat og mangelfull presisering”. Flere av uoverensstemmelsene som UNE la vekt på, avfeide lagmannsretten ved at politiet hadde vært upresis og det forelå språkproblemer. Lagmannsretten ville også ”for øvrig bemerke at det i politiforklaringene er ganske mange opplysninger der partene gir samstemte opplysninger, blant annet gjelder det økonomiske forhold”.

I følge dom av 08.10.2007⁴⁹ kommenterte lagmannsretten om ekteskapsinngåelsen: ”ektefolkene vil normalt ha god hukommelse om hva som foregikk. [Referansen] forklarte i avhøret 1. desember 2003 at det bare var hun og [søkeren] samt deres felles forlover som var til stede under selve vielsen, og at ektefellene på kvelden gikk alene på restaurant.

⁴⁶ LB-2006-34521

⁴⁷ LB-2005-147352

⁴⁸ LB-2006-64484

⁴⁹ LB-2006-93552

Samme dagen forklarte [søkeren] til politiet at hans bror og tre venner var til stede under selve vielsen, i tillegg til deres felles forlover. I følge ham foregikk det ingen spesiell feiring av bryllupet i Marokko, men at de feiret ved å gå ut og spise etter at han kom til Norge.” Partenes forklaringer om dette mente retten at hadde betydning for saken.

Videre ble det i den samme dommen tvil om hvor nært forhold ektefellene hadde til hverandre. Ved søknad om bosettingstillatelse opplyste søkeren at han ikke hadde hatt noen utenlandsopphold de siste 3 årene, mens referansen fortalte at søkeren hadde vært i Marokko for et års tid siden.

Det var motstridende opplysninger om partenes kontakt også i dom av 18.10.2007⁵⁰. Det vil si motstrid om innholdet og formen for kontakt. Søkeren fortalte at de holdt kontakt via brev, som ble oversatt av hans brødre. Noe kontakt var via telefon gjennom hilsener med brødrene. Telefonkontakten var dessuten begrenset fordi han måtte til Makedonia for å ringe. Referansen derimot opplyste at kontakten gikk gjennom telefonen og ikke via brev. Kontakten gikk gjennom søkerens brødre på mobiltelefon, og referansen mente at søkeren disponerte en mobiltelefon. Referansen visste ikke at søkeren måtte til Makedonia for å ringe. Lagmannsretten fant at disse forklaringene lite troverdige, og dette gikk inn i den samlede helhetsvurderingen av ekteskapets realitet.

Det ble videre lagt vekt på motstridende opplysninger som partene ga om vielsen i Kosovo. Både i de første politiavhørene og senere forklarte de seg forskjellig om hvem som var til stede ved vielsen og feiringen etterpå. ”Lagmannsretten viser til tingrettens redegjørelse og vurderinger i denne sammenheng.” I tillegg ga søkeren i forklaringen sin ”uttrykk for at han i forbindelse med oppløsningen av ekteskapet hadde en konflikt med den tidligere ektefelles familie og i den sammenheng også ble utsatt for alvorlige trusler. [Referansen] var på sin side ikke kjent med noen slik konflikt”.

⁵⁰ LB-2006-184645

4.1.7 Hensikten med ekteskapsinngåelsen

Det er viktig å fastsette søkerens formål med ekteskapet. Er ekteskapet reelt eller er hovedformålet for søkeren å få oppholds- og arbeidstillatelse? Det har da ingen betydning om søkerens ektefelle er klar over søkerens formål eller om ektefellen er uvitende og dermed tror at ekteskapet er reelt.

I dom av 24.06.2004⁵¹ i Borgarting lagmannsrett ble søkerens formål lagt til grunn i vurderingen. Formålet blir likevel ikke et selvstendig punkt i vurderingen, fordi spørsmålet om ekteskapets realitet må avgjøres ved en helhetsvurdering av flere andre momenter.

I Høyesterettsdom av 15.12.2006⁵² understreket annenvoterende at ”både formål med å inngå ekteskap og former for ekteskaplig samliv kan variere sterkt. Man kan ikke uten videre trekke den slutning fra atypiske situasjoner at ekteskapet ikke er reelt i utlendingslovens forstand”. Han uttalte videre at ”jeg er enig med førstvoterende at forholdene rundt selve ekteskapsinngåelsen kan tyde på at [søkerens] hovedformål med å inngå ekteskap var å oppnå oppholds- og arbeidstillatelse i Norge. Disse omstendighetene, som normalt vil stå sentralt i en slik sak, kan imidlertid etter mitt syn ikke uten videre være utslagsgivende dersom forholdene har endret seg i ettertid. Avgjørende må være om det er ført tilstrekkelig bevis for at ekteskapet ikke var reelt da Utlendingsnemnda traff sitt vedtak 5. desember 2003”.

Lagmannsretten syntes i dom av 08.10.2007⁵³ at ”[søkerens] situasjon som arbeidsledig i Marokko sammenholdt med måten kontakten ektefellene imellom kom i stand på, trekker i retning av at [søkerens] hovedhensikt med ekteskapet var å skaffe seg grunnlag for opphold i Norge”. Dette ble riktignok bare trukket inn i helhetsvurderingen med de andre momentene.

⁵¹ 03-008189ASI-BORG/02

⁵² Rt 2006 1657

⁵³ LB-2006-93552

Referansen reiste på ferie i Tyrkia med hensikt å finne seg en kone i dom av 05.02.2009⁵⁴. Han ønsket å finne noen å dele livet med, og han traff søkeren i løpet av denne ferien. Det er ikke grunnlag å tro at referansens hensikt var noe annet enn fortalt; ”hans forklaring underbygges av at han hadde medbrakt papirer slik at han kunne inngå ekteskap under oppholdet i Tyrkia”. Dette var ikke avgjørende. Det er søkerens ”hensikt med ekteskapsinngåelsen som i dette tilfellet skal tillegges vekt; eventuelt også hennes families hensikt dersom det er grunn til å tro at familien i dette tilfellet har øvd påvirkning på henne for å få gjennomført ekteskapet”.

4.1.8 Språk

Når to parter gifter seg må de ha en måte å kommunisere på. Et felles språk er derfor et viktig moment. Det kan være at partene enten begge snakker et felles språk som for eksempel engelsk eller at de har felles morsmål. Det vil være naturlig å anta at et ekteskap er proforma dersom partene ikke har mulighet til å forstå hverandre.

Partene hadde ikke noe felles språk i dom av 18.10.2007⁵⁵. Søkeren snakket kun albansk, mens referansen ikke kunne dette språket. Kommunikasjon gikk derfor via søkerens brødre. Lagmannsretten la vekten på felles språk inn i en helhetsvurdering.

Lagmannsretten bemerket også i dom av 14.01.2008⁵⁶ at partene ikke hadde noe felles språk, og det begrenset mulighetene for kommunikasjon. Søkeren var fra Tyrkia og ektefellen var norsk statsborger med gambisk opprinnelse. Partene skulle på domstidspunktet ha bodd sammen i nesten 4 år etter at de giftet seg og hadde da fortsatt ikke felles språk. Dette, sammen med andre momenter, ble sett på som et tegn på at søkerens motiv ikke var å fortsette samlivet, men å få oppholds- og arbeidstillatelse.

⁵⁴ LB-2008-125363-2

⁵⁵ LB-2006-184645

⁵⁶ LB-2007-52903

I dom av 10.03.2008⁵⁷ ble det at partene ikke hadde felles språk ramset opp med andre momenter. Lagmannsretten sa at ”ulikt språk medførte at de hadde vanskelig for å kunne kommunisere seg i mellom”. Det blir da vektlagt i sammenheng med flere andre momenter.

4.1.9 Alder

Stor aldersforskjell kan raskt mistenkeliggjøre ekteskapets realitet. Det gjelder da særlig i de tilfellene hvor kvinnen er referanse og samtidig er eldre enn den mannlige søkeren. Når aldersforskjellen går den andre veien mot at mannen er eldre, er det ikke alle som reagerer fordi det er vanligere. Aldersforskjell har ikke så stor betydning alene, men settes ofte inn i sammenheng med andre momenter. Ikke alle dommene kommenterer aldersforskjellen engang, selv om at man i faktum kan se at det er forskjell.

Det var en aldersforskjell på nesten 40 år i dom av 24.06.2004⁵⁸. ”[Søkeren] var svært ung da de giftet seg. [Referansen] var 56 år. Lagmannsretten legger til grunn at [søkeren] var pådriver for at de skulle gifte seg.” I denne saken var søkeren en mann.

Aldersforskjellen ble i dom av 06.03.2006⁵⁹ sett på som et atypisk forhold. Søkeren var en 22 år gammel mann, mens referansen var en 45 år gammel kvinne med 5 barn fra tidligere ekteskap. Det var også lite sannsynlig at kvinnen kom til å få flere barn. Disse momentene er viktig i pakistansk kultur så dette bryter med kulturen. Aldersforskjellen ble likevel ikke tillagt så mye vekt, da retten kom frem til at ekteskapet er reelt.

Lagmannsretten bemerket i dom av 14.09.2006⁶⁰ at det var en aldersforskjell på 56 år, hvor kvinnen var den yngste parten i forholdet. Retten mente ”det er stor og påfallende

⁵⁷ 07-156094ASI-BORG/01

⁵⁸ 03-008189ASI-BORG/02

⁵⁹ LB-2004-99714 Denne dommen ble anket til HR. Se Rt 2006 1657.

⁶⁰ LB-2006-34521

aldersforskjell mellom [søkeren] og [referansen], nærmere 56 år”. Dette var en omstendighet retten skulle vektlegge i totalvurderingen.

I dom av 18.12.2006⁶¹ viste lagmannsretten også ”blant annet til den relativt store aldersforskjellen” som her var 14 år. Mannen var født i 1956, mens kvinnen som var referanse var født i 1942.

Aldersforskjellen var på 11 år i dom av 05.03.2007⁶², og referansen som var kvinne var eldst. Lagmannsretten fant derimot at man ikke la noe vekt på aldersforskjellen i denne saken. Retten la heller en viss vekt på at referansen ikke kunne bli gravid, men at hun ønsket det. Hun hadde vært på flere undersøkelser og planla en operasjon, samt at det ikke fantes noen opplysninger om at hun ønsket barn med noen andre enn søkeren.

I dom av 18.10.2007⁶³ var referansen 14 år eldre enn søkeren. ”Dette kan isolert sett ikke tillegges vekt. Lagmannsretten finner likevel at aldersforskjellen sammenholdt med den store forskjellen i livssituasjonen på tidspunktet for partenes første møte, gjør det lite sannsynlig at det skal ha oppstått en form for ’kjærlighet ved første blick’, slik partenes forklaring går ut på.”

Søkeren var 17 år gammel da hun traff søkeren, og det var 17 års aldersforskjell på partene i dom av 05.02.2009⁶⁴. Lagmannsretten legger til grunn at det i Tyrkia ”ikke er uvanlig at piker gifter seg i denne alderen” selv om at det etter norske tradisjoner anses som svært ungt. Om aldersforskjellen utales det at det er ”en kjensgjerning at det at det er forholdsvis stor aldersforskjell mellom ektefellene. Lagmannsretten viker likevel tilbake for å karakterisere det som påfallende at ektemannen er 17 år eldre enn konen. Dette er ikke helt uvanlig i Norge, og det legges til grunn at det i Tyrkia er mer alminnelig med

⁶¹ 06-082738ASI-BORG/03

⁶² LB-2006-64484

⁶³ LB-2006-184645

⁶⁴ LB-2008-125363-2

aldersforskjell i denne retningen. Aldersforskjellen i dette tilfellet gjør det ikke usannsynlig at disse to kunne finne hverandre tiltrekkende når de møttes”.

4.1.10 Fotografier

Det er ofte vanlig i saker at partene vedlegger noen bilder ved søknad om oppholdstillatelse. Det er da vanlig med bilder fra vielsen og bryllupsfesten, men også noen fra andre omstendigheter hvor partene er sammen. I noen tilfeller derimot kan det virke som om at partene overdriver for å overbevise at de har et reelt ekteskap. Dette kan faktisk virke mot sin hensikt. I ett av tilfellene under hadde partene sendt inn nakenbilder av seg selv. Det var sikkert for å vise at de er intime, men lagmannsretten syntes ikke det egnet seg som bevis. Det virker som om at partene prøver for hardt å overbevise.

I følge dom av 14.12.2006⁶⁵ ble det ansett som atypisk ut fra ektefellenes religiøse og kulturelle forhold at det ikke forelå bilder fra selve vielsen eller dokumentasjon for noen bryllupsfest. Lagmannsretten fant derimot å legge en begrenset vekt på dette.

Forklaringene om fotografier og uoverensstemmelser om dem ble ikke lagt vekt på i dom av 05.03.2007⁶⁶, da det var på det rene at et ekteskap var inngått og at de ikke hadde bilder fra vielsen.

Det forelå et betydelig antall fotografier i følge dom av 08.10.2007⁶⁷, men retten fant kun at ”bildene underbygger at det består en sosial relasjon mellom bl.a. ektefellene, [referansens venninner] og andre, men gir lite ut over dette.

Det ble i dom av 18.10.2007⁶⁸ også lagt fram et omfattende bildemateriale i forskjellige anledninger. ”Lagmannsretten finner ikke at det fremlagte bildemateriale er egnet til å

⁶⁵ LB-2005-147352

⁶⁶ LB-2006-64484

⁶⁷ LB-2006-93552

sannsynliggjøre at ekteskapet mellom [søkeren] og [referansen] var reelt på tidspunkt for Utlendingsnemndas vedtak. Retten kommenterte at det ikke var bestridt at partene hadde hatt betydelig kontakt etter ekteskapsinngåelsen. ”Lagmannsretten bemerker videre at det alt vesentlige av bildene er tatt etter tidspunktet for Utlendingsnemndas vedtak. Det er erkjent at bildene helt eller delvis er tatt av hensyn til saken. Det var i tillegg vedlagt nakenbilder som retten kommenterte at ikke egnet seg som bevis for at ekteskapet var reelt.

Lagmannsretten fant å nevne at det ikke fantes bilder fra bryllupet i dom av 17.12.2007⁶⁹. Partene kunne bare fremlegge tre bilder hvor de var fotografert sammen. De var fra så langt tilbake i tid som 1999. ”Dette er forhold som ikke kan tillegges særlig vekt isolert sett, med de har betydning i en helhetsvurdering” med andre momenter.

4.1.11 Andre personers eller familiemedlemmers kjennskap til ekteskapet

Noen ganger har det kommet fram i saker at nære familiemedlemmer ikke fikk vite om ekteskapet før mye senere. Man kan lure på hvorfor partene ikke har fortalt at de har giftet seg enten det er til familie eller nære venner. I tilfelle under var det en sønn som ikke visste noe før noen år etterpå.

I dom av 14.12.2006⁷⁰ fremkom det at ved en verifikasjonsrapport⁷¹ av et dokument, flere år etter at ekteskapet ble inngått, opplysninger om at familiene til søkeren og referansen ikke var klar over at partene var gift. Lagmannsretten fant å legge noe vekt på dette.

Det var etter mitt syn spesielt at det i dom av 18.10.2007⁷² kom fram at referansens sønn fikk vite om morens ekteskap først 2 ½ år etter at søkeren kom til Norge. Vitneforklaringer

⁶⁸ LB-2006-184645

⁶⁹ LB-2007-87126

⁷⁰ LB-2005-147352

⁷¹ En rapport som avgjør dokumentets ekthet

⁷² LB-2006-184645

fra referansens venninner og sønn gikk ut på at partene hadde blitt oppfattet som ektefeller, men samtidig kom det fram at mesteparten av deres kontakt med referansen var uten søkeren til stede og ofte pr. telefon. Dette merket retten seg. Fra søkerens familie ble det ikke ført vitner.

4.1.12 Vitner i saken/partenes forklaring

Når det føres vitner for retten har vi noe som kalles umiddelbar bevisbedømmelse. Det vil si at retten får høre vitnenes forklaringer selv og da mulighet til å se reaksjoner på vitnet. Man får mer ut av det enn å lese forklaringen i et dokument. I tillegg får retten mulighet til å komme med spørsmål.

”[Referansens] forklaring for lagmannsretten fremsto som lite konsistent i dom av 24.06.2004⁷³. I øvrige vitneforklaringer i saken ”fremsto det gjennomgående som at vitnene hadde begrenset kjennskap til samlivet mellom [søkeren] og [referansen], separasjonsbegjæringene m.v. Flere av vitnene var først blitt kjent med [søkeren] etter at det første utvisningsvedtaket var effektivt av 10. april 2001”. Lagmannsretten valgte å vektlegge dette.

Lagmannsretten fant ikke søkerens forklaring om ekteskapets realitet i dom av 20.08.2004⁷⁴ som noe troverdig. ”Han har en sterk egeninteresse av å fremstille saken slik at han unngår å bli sendt ut av landet. Uten at det er nødvendig å gå i detalj, har det vært flere uriktigheter og sprik i hans tidligere forklaringer.”

Vitneforklaringer for lagmannsretten i dom av 06.03.2006⁷⁵, fra referansens familie og bekjente, gikk entydig i retning av at ekteskapet er reelt. ”Slik vitneførsel fra nærstående vil i utgangspunktet måtte vurderes kritisk. Men lagmannsretten finner like fullt å tillegge det

⁷³ 03-008189ASI-BORG/02

⁷⁴ 03-016509ASI-BORG/03

⁷⁵ LB-2004-99714 Denne dommen ble anket til HR. Se Rt 2006 1657.

betydning at hennes barn fra å være skeptiske til [søkerens] motiver, i retten har gitt uttrykk for at han opptrer slik at de nå ikke tviler på at også han satser på dette ekteskapet.”

Det ble i Høyesterettsdom av 15.12.2006⁷⁶ avgjørende for flertallet at ”alle de omstendigheter som er påberopt for Høyesterett, er vurdert i de tidligere instanser. Flertallet i lagmannsretten la til grunn at det ikke forelå sannsynlighetsovervekt for at ekteskapet ikke var reelt og la i denne forbindelse avgjørende vekt på hva [søkerens] ’barn, fetter og venninne forklarte, nemlig at de etter hvert mer eller mindre motvillig måtte erkjenne at ekteskapet også er reelt fra [søkerens] side”. Flertallet mente at Høyesterett ikke hadde ”grunnlag for å sette tingrettens og lagmannsrettens flertalls bevisvurdering til side”. En vurdering av vitnenes troverdighet og holdbarheten av vitneforklaringer får et langt bedre grunnlag ved umiddelbar bevisbedømmelse kontra å lese forklaringene fra dokumenter. Flertallet kom dermed til at ekteskapet var reelt.

I følge dom av 08.10.2007⁷⁷ mente retten at ”ektefellenes egne forklaringer utgjør en viktig del av bevismaterialet i saken. Deres ulike forklaringer har på enkelte sentrale punkter endret seg under sakens gang ved at de synes å ha forsøkt å samordne sine forklaringer”. Videre ble det uttalt ”som tingretten peker på, må det ved vurderingen av forklaringene tas hensyn til at det generelt kan være vanskelig å huske detaljer vedrørende begivenheter tilbake i tid riktig. Det må også legges vekt på at [søkeren] forklarte seg for politiet på engelsk, og at dette kan ha gitt opphav til misforståelser”.

I dom av 10.07.2009⁷⁸ hadde referansen hadde vedlagt skilsmisssøknaden en erklæring på at ekteskapet ikke var reelt og at hun ble presset til å gifte seg av familien. Forklaringer fra vitner i lagmannsretten ga derimot god støtte til søkerens syn i saken om at ekteskapet var reelt. Disse vitnene var ofte sammen med paret og dels inngiftet i familiene. ”Flere av disse vitnene bodde en tid i samme hus som de to. Deres forklaringer om at [søkeren] og

⁷⁶ Rt 2006 1657

⁷⁷ LB-2006-93552

⁷⁸ 08-195056ASD-BORG/03

[referansen] både levde sammen og oppførte seg som ektefeller, står naturlig tungt i den foreliggende bevissituasjonen. Forklaringen til det familie-eksterne vitnet [C] om vennskapet med [søkeren] og [referansen] i tiden 2000-2002 bedømmes også som sentralt. Vitnets daværende ektefelle var god venninne av [referansen]. Det er rimelig å anta at vitnet ville ha fått det med seg dersom ekteskapet mellom [søkeren] og [referansen] var proforma.”

4.1.13 Felles interesser og tilbrakt tid sammen

I noen tilfeller har domstolene sett på om ektefellene har noen felles interesser og om de tilbringer noe tid sammen. Et ekteskap hvor partene ikke setter av tid til hverandre, kan i mange tilfeller virke mistenkelig. Det samme gjelder dersom de ikke gjør ting sammen. Samtidig kan det være at ektefellene er mye opptatt med arbeid og derfor ikke setter av ting til spesielle aktiviteter. Vurderinger rundt hvordan ekteparet tilbringer tid sammen og hvilke interesser de har til felles kan derfor ikke avgjøres alene. Det må ses i sammenheng, fordi dette kan variere så mye fra person til person.

Søkeren og referansen hadde hatt ”et meget begrenset felles sosialt liv og felles interesser” i dom av 14.09.2006⁷⁹. Det var også relevant at søkeren fikk ”et seriøst kjærlighetsforhold til en annen mann kort tid etter at hun kom til Norge sammen med [referansen]”. Dette var noen av omstendighetene ”domstolene skal vektlegge i totalvurderingen av om ekteskapet er reelt eller ikke”.

I Høyesterettsdom av 15.12.2006⁸⁰ ble det lagt vekt på at ektefellene etter ekteskapsinngåelsen hadde ”tilbrakt en ikke ubetydelig tid sammen både i Hellas og i Norge”.

⁷⁹ LB-2006-34521

⁸⁰ Rt 2006 1657

Det ble i dom av 05.03.2007⁸¹ imidlertid lagt vekt på at partene aldri gjorde noe sammen. Lagmannsretten avfeide dette. ”Lagmannsretten har dannet seg et bilde av et ektepar som er opptatt av sitt arbeide. [Referansen] arbeider skift, og [søkeren] går på norskkurs i tillegg til arbeid ut over kvelden. Når de ikke er i arbeid, sitter de gjerne i stuen og ser på fjernsyn der de har tilgang til en vietnamesisk kanal. Lørdager gjør de rent og går ut og handler for hele uken. Søndager går de gjerne sammen i den katolske kirke. De har et fast mønster at de hver tredje søndag går til [søkerens] foreldre og spiser middag etter at de har vært i kirken. Ut over dette gjør de ikke mye sammen, men de gjør heller ikke mye individuelt utover eget arbeid. Lagmannsretten finner at de har liten tid til andre fritidsaktiviteter og at de tilbringer de fridagene de har sammen. Dette taler for at ekteskapet er reelt.”

Det var ”på det rene at ektefellene har tilbrakt lite tid sammen” i dom av 10.03.2008⁸². De hadde heller ikke noe felles nettverk eller reiste på ferie sammen. ”Lagmannsretten ser ikke bort ifra at [referansens] helsesituasjon og angstlidelse til en viss grad kan forklare at hun i stor grad foretrekker å holde seg hjemme. Det er imidlertid påfallende at holdepunktene for felles aktiviteter og vanlig familieliv er tilnærmet helt fraværende.” Dette ble dermed tillagt vekt.

Det ble derimot ikke funnet avgjørende for vurderingen at ektefellene hadde ulike interesser, få felles venner og tilbrakte lite tid sammen i dom av 14.05.2009⁸³. Lagmannsretten la mer vekt på andre momenter som talte for at ekteskapet var reelt i denne saken.

4.1.14 Redsel for represalier/trusler

I enkelte tilfeller, som under, forteller gjerne referansen til politiet at ekteskapet ikke er reelt. Deretter trekker referansen tilbake det som har blitt sagt. Da må retten avgjøre om det

⁸¹ LB-2006-64484

⁸² 07-156094ASI-BORG/01

⁸³ 08-190203ASD-FROS

virker sannsynlig at referansen opprinnelig snakket sant eller ikke. Det kan virke som et typisk trekk at referansen er redd for represalier fra søkeren eller andre, når slike opplysninger blir trukket tilbake. I de dommene under har dessuten opplysningene fra referansen blitt oppgitt opp til flere ganger, til tross for at det ble forsøkt trukket tilbake.

Referansen hadde i dom av 24.06.2004⁸⁴ begjært separasjon seks ganger, samtidig som hun hver gang trakk tilbake begjæringene etter kort tid. I tillegg kontaktet hun politiet ved fem anledninger og opplyste at søkeren hadde utsatt henne for vold og trusler. Referansen opplyste at truslene ofte ble utløst av hennes ønske om separasjon, og at søkerens venner hadde meglet. De mente at hun måtte tenke på søkeren og hans muligheter for oppholdstillatelse. I tillegg opplyste referansen i et avhør at de ikke levde sammen som et vanlig ektepar. Hun hadde opplyst at hun var redd for han og følte at han bare brukte henne for å få opphold.

Senere i forhold til UNE, tingretten og lagmannsretten har referansen imidlertid endret på forklaringene og nedtonet dem sterkt. Lagmannsretten fant likevel at de tidligere forklaringene var korrekte blant annet fordi det var en rekke forklaringer over en lang periode, samt at det var sterk sammenheng mellom innholdet i forklaringene. Referansens forklaringer i lagmannsretten fremstod som lite konsistent. Retten kom til at ekteskapet kun bestod på bakgrunn av hans trusler og volden mot referansen. Ekteskapet ble dermed ikke ansett for å være reelt fra søkerens side. Dommen var enstemmig.

I dom av 20.08.2004⁸⁵ hadde referansen flere ganger innrømmet at ekteskapet var proforma. ”[Referansen] forklarte i følge egenrapport fra politiet 22. november 1997 at ekteskapet var inngått etter oppfordring fra [ekskjæresten] for at broren [hans] kunne komme til Norge. Hun behøvde bare å gifte seg ’på papiret’”. Referansen var i følge rapporten veldig nervøs for at søkeren og ekskjæresten skulle vite hva hun hadde sagt til politiet. Hun bekreftet også at ekteskapet var proforma i ny politiforklaring 24.06.1999,

⁸⁴ 03-008189ASI-BORG/02

⁸⁵ 03-016509ASI-BORG/03

samt i en samtale med rådgiver fra UNE i 2003. Referansen forsøkte å trekke dette tilbake i lagmannsretten.

I tillegg hadde referansens mor forklart at ekteskapet ikke var reelt for politiet 04.05.1999. Lagmannsretten var ”etter bevisførselen overbevist om at det er [referansens] tidligere forklaringer som er den riktige fremstillingen av de faktiske forhold. Årsaken til at hun har endret forklaring for retten kan enten være at hun ønsker å bidra til at [søkeren] ikke blir utvist eller at hun er redd for represalier”.

4.1.15 Referansepersonens ekteskapelige historie

Referansens ekteskapelige historie kan ha betydning for saken, blant annet i forhold til om referansen selv kom til Norge på proformaekteskap. Man kan også se på om referansen har vært referanse i tidligere ekteskap som fremstår som proforma. Det er også andre momenter fra ekteskapshistorikken man kan få relevant informasjon om, slik som nevnt i dommene under.

Ut ifra dom av 14.09.2006⁸⁶ var det ”relevant i den totalvurderingen som skal foretas, å vektlegge at [referansen] over en tiårsperiode har hatt tre andre kortvarige ekteskap med betydelig yngre utenlandske kvinner, slik også ankende part [søkeren] er”.

I dom av 14.12.2006⁸⁷ hadde referansen tidligere vært gift med søkerens bror. Hun fikk også barn med eksmannen samme år som hun flyttet inn hos søkeren. Ved søkerens søknad om bosettingstillatelse i 1997 ble ambassaden i India bedt om å verifisere skilsmissegodkjenning for referansen og søkerens bror. Denne viste seg å være falsk. Disse partene ble dermed ikke formelt skilt før i 2002. Ekteskapet mellom søkeren og referansen ble ansett som formelt gyldig først i 2003, 10 år etter vigselen. Retten la i tillegg til grunn at det var krav om ett års separasjonstid før det innvilges skilsmisse i India. Det var derfor

⁸⁶ LB-2006-34521

⁸⁷ LB-2005-147352

atypisk at det gikk kortere tid i denne saken, samt at da referansen fornyet passet sitt i oktober 1992 var eksmannen oppført som hennes ektefelle i passet. Alt tydet på at referansen fortsatt var gift med eksmannen selv om at hun skulle være gift med søkeren. Dette tok retten med i vurderingen.

Referansen hadde vært gift tre ganger tidligere i dom av 08.10.2007⁸⁸. To ganger var med menn fra Marokko og en gang med en mann fra Tyrkia. Ekteskapene varte i fra 2 til 4 år, og referansen hadde en sønn fra det første ekteskapet. Lagmannsretten mente at det måtte legges vekt på dette, samt på ekteskapshistorien til hennes venninner. Venninnene var 3 søstre hvor den ene var bodde i fellesskap med ekteparet. Alle de 3 venninnene hadde flere ekteskap med statsborgere utenfor EØS-området bak seg, hvor separasjon eller skilsmisse var sammenfallende med tidspunktet hvor søkerne fikk innvilget opphold på varig grunnlag. Retten la til grunn at referansen hadde et nært forhold til søstrene og at deres felles historie underbygget at de kom i kontakt med menn som hadde en klar interesse av å bosette seg i Norge.

”Lagmannsretten finner også at [referansens] tidligere ekteskap med D må tillegges en viss vekt ved bevisvurderingen” ble det sagt i dom av 18.10.2007⁸⁹. Eksmannen til referansen kom fra samme område i Kosovo som søkeren, han skal også ha vært til stede ved den anledningen hvor referansen og søkeren møttes for første gang. Lagmannsretten synes det var påfallende at referansen, som ikke hadde noen tilknytning til Kosovo, inngikk et annet ekteskap med mann fra Kosovo som hun ikke kjente når det første var mislykket. Retten mente at det hadde vært mer naturlig om referansen ville brukt tid på å bli kjent med søkeren før hun inngikk ekteskap ut fra erfaringene fra det første ekteskapet. Partene kunne ha tilbrakt tid sammen i Kosovo for å bli kjent.

⁸⁸ LB-2006-93552

⁸⁹ LB-2006-184645

I følge dom av 05.02.2009⁹⁰ var det ”anført fra statens side at [referansen] tidligere ha inngått et proforma ekteskap, og at dette gjør det sannsynlig at også ekteskapet med [søkeren] er proforma. Lagmannsretten konstaterer at UDI har lagt til grunn at [referansens] annet ekteskap, med en norsk kvinne, var proforma. Lagmannsretten finner likevel at dette ikke kan tillegges særlig vekt i denne saken. Momentet kunne vært tillagt større vekt dersom [referansen] hadde en historie med flere ekteskap som var inngått i den hensikt å hjelpe andre til Norge. At han selv tidligere har søkt å skaffe seg opphold i Norge ved et proforma ekteskap, er etter lagmannsrettens syn ikke særlig egnet til å kaste lys over [søkerens] hensikt med ekteskapet i dette tilfellet”.

4.1.16 Søkerens ekteskaplige historie

Den ekteskaplige historien til søkeren kan også ha noe å si ved vurdering om dette ekteskapet er reelt. Man kan ha eksempler på at søkeren har forsøkt å komme til Norge tidligere med andre ektefeller, eller man kan ha tilfeller som ofte blir omtalt som ”Tyrkia-modus”. UDI/UNE har sett en rekke tilfeller fra Tyrkia hvor mannen ofte skiller seg fra sin tyrkiske kone kort tid etter at de fikk sitt siste barn, for så å gifte seg med en norsk borger og søke familiegjenforening i Norge. Etter at søkeren har oppnådd opphold på et selvstendig grunnlag, skiller han seg fra sin norske ektefelle og igjen gifter seg med sin tyrkiske ekskone. På denne måten får han hentet familien sin til Norge.

Søkeren hadde i dom av 14.12.2006⁹¹ først opphold fra 1983 til 1988 i utdanningsøyemed, men avsluttet ingen utdanning. Han inngikk første ekteskap rett etter at tillatelsen gikk ut. Lagmannsretten la en viss vekt på at det var sterkt mistanke om at søkerens første ekteskap var proforma, selv om at dette ikke ble rettslig slått fast. Den første ektefellen og hennes mor forklarte til politiet at ekteskapet ikke var reelt, samt at tidspunktet for det var påfallende.

⁹⁰ LB-2008-125363-2

⁹¹ LB-2005-147352

Ut ifra verifikasjonsrapport i 1997 fremkom det opplysninger som indikerte at søkeren fortsatt var gift i India, samt at han hadde barn der. Landsbyen kona bodde i var også opplyst i rapporten. Lagmannsretten valgte å legge noe vekt på dette.

I dom av 14.01.2008⁹² hadde faktisk søkeren i 1998 giftet seg med dansk statsborger et halvt års tid etter at siste barn var født av en annen kvinne. Dette ekteskapet ble oppløst uten at de hadde hatt et samliv etter flere forsøk på gjenforening i Danmark. I mars 2003 giftet [søkeren] seg med sine barns mor ”etter at han hadde bodd sammen med henne fra 1986”. Han ble skilt i november 2003 og giftet seg med norsk statsborger med gambisk opprinnelse i februar 2004. Lagmannsretten kommenterte at ”det kan reises spørsmål om skilsmissen i Tyrkia i november 2003 er uten realitet, men gjennomført med hensikt å bedre grunnen for nytt ekteskap med mulighet for senere gjenforening med barna i Norge”. Dette forholdet var ett av flere som indikerte opphold som hovedsaklige formål i følge lagmannsretten.

4.1.17 Søkerens tidligere søknader om opphold

Søkerens tidligere avslag kan noen ganger ha betydning på vurderingen. Spesielt dersom søkeren har søkt familie­gjenforening med annen ektefelle tidligere. Da kan man ofte lure på om det også var inngått proforma. Andre avslag teller også, da avslag kan tyde på at søkeren har immigrasjonshensikt. Dersom søkeren har forsøkt å få opphold flere ganger med korte mellomrom, taler det for at søkeren har et ønske om å få opphold og at ekteskapet er et middel for å få det gjennomført. Avslagene teller derimot ikke så mye alene. Det må flere andre momenter til.

Søkeren kom først til Norge i 1989 for å gå på folkehøyskole i dom av 13.02.2003⁹³. I 1990 fikk han opptak til studier, men fikk samtidig avslag på fornyelse av oppholdstillatelsen. I april 1992 giftet søkeren seg med B og avslaget ble ikke iverksatt. I politiavhør noen

⁹² LB-2007-52903

⁹³ LB-2002-1893

måneder senere fortalte derimot ektefellen at ekteskapet var proforma, mens søkeren benektet dette. Søknaden ble avslått og i mars 1993 søkte han på nytt grunnlag for han skulle gifte seg med en ny person, C. Søknaden ble avslått og i november 1993 søkte han igjen på nytt grunnlag fordi han planla å flytte sammen med D. Han giftet seg med D (referansen) i april 1994 og fikk innvilget opphold. Dette stod i som saksfakta i dommen, men lagmannsretten sa ingenting om søkerens tidligere avslag og ekteskaplige forhold i sin vurdering. Dette ble altså ikke tillagt noen vekt i denne dommen.

I dom av 08.10.2007⁹⁴ ble det bemerket at søkeren opprettet kontakt med referansen kort tid etter han fikk avslag på visum. Avslaget ble fattet i 1998, samme år ble kontakten mellom partene opprettet. Dette ble likevel ikke vektlagt I februar 1999 ble partene forlovet og søkeren søkte om visum. Søknaden ble avslått. I juni 2000 giftet partene seg og opphold ble innvilget.

Søkeren hadde fått avslag på asyl tidligere i dom av 14.01.2008⁹⁵. Han kom da fra Danmark hvor han hadde ankommet på visum. Søkeren inngikk ekteskap med referansen i februar 2004, kort tid etter avslag på asyl. Dette ble sett på i sammenheng med andre momenter og at han hadde skilt seg fra sin tyrkiske kone som han hadde 3 barn med etter at han kom til Norge i august 2003. Det ble også sett i lys av at søkeren i 1998 hadde inngått ekteskap i Tyrkia med en dansk statsborger, men at partene skilte seg i 2002 etter søkerens forsøk på å få gjenforening i Danmark. Den danske ektefellen dro aldri tilbake til Tyrkia etter ekteskapsinngåelsen, så partene hadde aldri noe samliv. I tillegg har søkeren fire brødre i Danmark.

⁹⁴ LB-2006-93552

⁹⁵ LB-2007-52903

4.1.18 Uriktige opplysninger/falske dokumenter

Dersom noen har gitt uriktige opplysninger i forhold til faktiske omstendigheter eller ting som kan dokumenteres, vil det svekke troverdigheten til den personen. Også hvis dokumenter er forsøkt forfalsket.

I dom av 14.12.2006⁹⁶ ble det først lagt vekt på at ”slektskapet mellom [søkeren] og [referansens eksmann] [ble] forsøkt holdt skjult. I forbindelse med [referansens] søknad om statsborgerskap i 1996 ba Utlendingsdirektoratet om politiintervjuer av [referansen] og [eksmannen]. [Referansen] sa hun ikke visste om [eksmannen] eller [søkeren] kjente hverandre. [Eksmannen] opplyste at han ikke kjente [søkeren], og at han ikke var i familie med ham”. Det kom frem i en verifikasjonsrapport av [referansens] skilsmissegodkjenning at søkeren og referansens eksmann var brødre.

Videre pekte lagmannsretten på at ”det ble fremlagt forfalsket dokumentasjon for indisk skilsmisse mellom [søkerens bror] og [referansen]. Lagmannsretten viser her til verifikasjonsrapporten som ble innhentet i 1997 på initiativ fra utlendingsmyndighetene. Rapporten konkluderer med at attesten er forfalsket. Attesten hadde ikke noen likhet med gyldige attester utstedt av indiske domstoler i forholdt til form og innhold. Verken domstolen eller navnet på den aktuelle dommeren som skulle ha utstedt attesten var nevnt. Saksnummeret var heller ikke angitt, og det eksisterer ikke noen domstol i India som het ’Indian Pennal Court’”. Videre bemerker retten at ”det også synes å være påfallende omstendigheter ved selve anskaffelsen av skilsmissegodkjenningen. Hun hadde i følge egne opplysninger flyttet fra [søkerens bror] like før hun fikk deres felles datter, og datteren er født i august 1991. Attesten er datert 11. januar 1992. Retten legger til grunn at det i India er krav om ett års separasjonstid før det innvilges skilsmisse”.

⁹⁶ LB-2005-147352

I følge dom av 10.07.2009⁹⁷ stod skilsmisessøknaden sentralt. Etter bevisførselen ble lagt til grunn at søkeren ikke var den som hadde undertegnet. Skriftsakkyndig mente det var liten tvil om dette. ”Dermed kan det heller ikke ha vært [søkeren], men en annen mannsperson, som var med [referansen] til politistasjonen i Ski lensmannskontor der underskriftene på skilsmisessøknaden ble bekreftet av to polititjenestemenn.” Med utgangspunkt i dette kunne ikke opplyste feil i skilsmisessøknaden bli sett på i disfavør av søkeren.

Mot disse bevisene mente referansen fortsatt at ekteskapet ikke var reelt. Referansens vitneforklaring ble underbygget med blant annet legerklæring datert august 2002 samt hennes vedlegg i skilsmisessøknaden. Lagmannsretten mente at ”bevisverdien når det gjelder dette vedlegget svekkes imidlertid ved at hun ikke viste det frem til [søkeren], noe hun selv har bekreftet i sin forklaring for lagmannsretten”. Retten kom til at slik saken stod var ”lagmannsretten etter en helhetlig bevisbedømmelse blitt stående ved at det er mer sannsynlig at ekteskapet mellom [søkeren] og [referansen] har vært reelt enn det motsatte.”

4.1.19 Andre omstendigheter

I dom av 13.02.2003⁹⁸ hadde søkerens ektefelle en sak for domstolene vedrørende tilbakeføring av omsorgen for sine barn. Søkeren stilte opp som vitne for ektefellen både i tingretten i april 1997 og i lagmannsretten i 1998. Staten anførte at det ikke kunne tas hensyn til dette, da det var omstendigheter som fremkom etter at vedtaket ble truffet. Lagmannsretten henviste til en avgjørelse inntatt i Rt 1960 1374 hvor det ble uttalt: ”At domstolene kan prøve holdbarheten av det faktiske grunnlag en slik avgjørelse bygger på, må anses sikkert fastslått. Og det må etter min mening være klart at domstolene ved en slik prøving kan – og må – ta hensyn også til materiale som er fremkommet etter at den angrepne forvaltningsavgjørelse ble truffet.”

⁹⁷ 08-195056ASD-BORG/03

⁹⁸ LB-2002-1893

Lagmannsretten konkluderte dermed at de fant ”på denne bakgrunn at man også må kunne ta hensyn til omstendigheter som er fremkommet etter at utlendingsmyndighetene traff sitt vedtak”. Retten mente at det var vanskelig å tenke seg at søkeren hadde stilt opp for ektefellen på denne måten dersom ekteskapet kun var proforma. Dette ble derfor tatt med i vurderingen til fordel for søkeren.

Anonyme tips i dom av 06.03.2006⁹⁹ som ble gitt politiet om at ekteskapet var proforma ble ikke tillagt vekt. ”Det fremkom i retten at det særlig høsten 2005 var konflikter mellom [referansens] barn og [søkeren]. Døtrene skal ha ringt politiet med sikte på å få [søkeren] ut av landet.” Lagmannsretten mente at ”de konflikter som her har kommet frem er etter lagmannsrettens syn ikke noe bevis for at ekteskapet var inngått proforma. Det kan tvert imot ses som et uttrykk for at [søkeren] involverer seg i familieforhold på en måte som kan tyde på at han anser ekteskapet reelt.”

I dom av 05.02.2009¹⁰⁰ la lagmannsretten en større vekt på at søkeren ble gravid med sin mann. ”Dette er normalt et godt bevis for et ekteskaplig samliv. UNE har i sitt vedtak uttalt at graviditeten alene ’ikke kan gis avgjørende vekt i vurderingen, sett hen til forholdene rundt ekteskapet mv for øvrig’. Lagmannsretten er enig i at graviditeten ikke er utslagsgivende, men graviditeten viser at ektefellene faktisk har levd sammen som ektefeller på tross av at de ikke er gitt anledning til å bo i samme land. Dette svekker statens anførsel om at det var utsikten til å få opphold i Norge som var det vesentlige motiv bak [søkerens] ekteskap. Et slikt samliv i ektefellenes ferie ville ikke være nødvendig dersom hensikten først og fremst var å opprettholde en illusjon om et reelt ekteskap.”

4.1.20 Bostedskontroller

Normalt vil et ektepar i et reelt ekteskap bo og leve sammen. Kravet om å bo sammen ligger egentlig utenfor vurderingen om ekteskapets realitet. Samtidig er det et moment

⁹⁹ LB-2004-99714 Denne dommen ble anket til HR. Se Rt 2006 1657.

¹⁰⁰ LB-2008-125363-2

enkelte dommer tar opp når de vurderer om ekteskapet er proforma. Dette gjelder særlig når det forligger rapporter fra bostedskontroller. Bostedskontroller forekommer gjerne i sammenheng med søknad om fornyelse av opphold. Dersom man ikke kunne avslå på proforma ved første gang, så kan det hende det dukker opp beviser neste gang etter for eksempel en bostedskontroll. Politiet foretar bostedskontroller for og blant annet å sjekke om partene bor sammen og stille dem spørsmål. De forsøker da å avdekke om ting er som de skal eller ikke. I noen tilfeller er det ikke noen tvil om at begge partene bor i samme leilighet, men heller spørsmål om de bor sammen som ektefolk. I andre tilfeller bor de hver for seg, men opplyser at de bor sammen. Bostedskontrollene er frivillig for partene, de kan nekte politiet å få komme inn. Likevel er det ikke så mange som nekter.

Ekteparet hadde i dom av 24.06.2004¹⁰¹ bodd sammen i flere år både i Norge og i Tyrkia. Lagmannsretten tok utgangspunkt i dette ved bevisvurderingen. ”Dette anses som tungtveiende bevismomenter. Det skal i en slik situasjon en del til for at ekteskapet likevel skal anses ikke å være reelt.”

I dom av 14.12.2006¹⁰² bodde ektefellene fortsatt sammen fra etter at de ble gift i 1993 og til domsavsigelsen, selv om at lagmannsretten mente dette var et proformaekteskap. Retten konkluderer med at de kunne ha avfunnet seg med situasjonen og eventuelt bodde sammen så lenge saken ikke er endelig avgjort. Likevel ville ikke lagmannsretten legge noe vekt på at ektefellene fortsatt bodde samme, da det ikke var avgjørende hvordan de lever i dag.

Det forelå i dom av 08.10.2007¹⁰³ ikke noen sterke holdepunkter på at partene ikke bodde sammen etter at søkeren kom til Norge. Ekteparet bodde sammen med et annet ektepar i leiligheten, en venninne av referansen og hennes marokkanske mann. Søkeren er i dette tilfellet også fra Marokko. ”De samme fire har i følge egne opplysninger også bodd sammen i [... vei]. Lagmannsretten forstår forklaringene slik at disse fire har bodd sammen

¹⁰¹ 03-008189ASI-BORG/02

¹⁰² LB-2005-147352

¹⁰³ LB-2006-93552

det meste av tiden [søkeren] har hatt opphold i Norge. Normalt vil den omstendighet for at ektefellene lever i samme bolig med styrke tale for at det dreier seg om et reelt ekteskap. Men på bakgrunn av den spesielle bosituasjonen [søkeren] og [referansen] synes å ha hatt gjennom årene, den betydelige tvil som knytter seg til realiteten i Gs ekteskap med F og forholdene ellers, finner ikke lagmannsretten at bofellesskap kan tillegges avgjørende vekt.”

Lagmannsretten bemerker i dom av 18.10.2007¹⁰⁴ at søkeren ved en bostedskontroll opptrådte påfallende. ”[Søkeren] var ikke til stede da politiet ankom. [Referansen] ringte da straks til [søkeren], men forsøkte å holde telefonsamtalen skjult for politiet og benektet at hun hadde kontaktet ham. [Søkeren] kom etter hvert til boligen. Et ekstra soverom i huset hadde vært benyttet natten før. [Referansen] og [søkeren] forklarte begge at de hadde hatt gjester sist natt, men ga motstridende opplysninger om hvem som hadde sovet på dette rommet.”

Bostedskontrollen fikk avgjørende vekt i vurderingen om ekteskapet var reelt i dom av 17.12.2007¹⁰⁵. Politiet kunne ikke finne noen kvinneklær eller kvinneting i leiligheten til søkeren. Referansen opplyste at hun hadde klærne hjemme hos sin søster. Referansen kunne heller ikke gjengi hva som var i kjøleskapet. Det unnskyldte hun seg med at hun ikke laget mat og at hun spiste lite. Det var her ingenting som tydet på at referansen bodde i leiligheten sammen med søkeren. Søkeren var heller ikke ”helt villig til å fortelle hvor denne søsteren bodde, men innrømmet etter hvert at søsteren bodde i leiligheten ved siden av”. Bostedskontrollen ble sett sammen med en rekke andre proformavurderinger som ”i mer eller mindre grad underbygger at ekteskapet er proforma”.

Det forelå bevistvil i forhold til om partene bodde sammen i dom av 10.03.2008¹⁰⁶. Partene var registrert på samme adresse formelt. Det var likevel ingen tvil om at søkeren tilbrakte

¹⁰⁴ LB-2006-184645

¹⁰⁵ LB-2007-87126

¹⁰⁶ 07-156094ASI-BORG/01

liten tid i leiligheten. Lagmannsretten la til grunn at det var en konsekvens av lange arbeidsdager, menighetsarbeid og sosialt nettverk, samt at søkeren hadde overnattet andre steder i stor grad. Retten kunne likevel ikke se bort ifra at søkeren måtte ha tilbrakt tid sammen med referansen og hennes 17 år gamle sønn. Dette ble underbygget av vitneforklaringer, spesielt av sønnen til referansen. Likevel hadde ikke søkeren etter 3 år satt noe preg på leiligheten.

I dom av 14.05.2009¹⁰⁷ ble det referert en del fra rapportene fra bostedskontrollene. Tingretten hadde lagt vekt på disse, mens lagmannsretten kom til at ”det må tas hensyn til at ektefeller kan innrette seg på forskjellig vis innenfor ekteskapets rammer, og at tilknytningsgraden mellom ektefeller kan variere sterkt i omfang og intensitet”. Retten fant det bevist at ekteparet hadde bodd sammen hos referansens foreldre, unntatt en periode fra sommeren 2004 til våren 2005. Dette ble avgjørende for at ekteskapet ble ansett som reelt.

4.2 Konklusjon

4.2.1 Beviskrav

I alle dommene som er avsagt før vi fikk Høyesterettsdommen av 2006¹⁰⁸, har man benyttet klar sannsynlighetsovervekt som grunnlag for vurderingen av om ekteskap er proforma eller ikke. Det ble derfor krevd mer i disse dommene for å kunne si at et ekteskap ikke er reelt enn etter man fikk konstatert hvor mye som krevdes. Etter denne dommen ble det enklere å bevise at et ekteskap ikke er reelt. Det er bra beviskravet ble satt ned, fordi det var vanskelig for staten å fremlegge bevis for at et ekteskap var proforma. Dermed kan det være at noen ekteskap som burde vært dømt som proforma, isteden ble sett på som reelle. Likevel har ca. halvparten av dommene jeg har nevnt blitt ansett som reelle, og tre av disse ble avsagt i år. Man kan dermed ikke konkludere med at det har blitt vanskeligere for

¹⁰⁷ 08-190203ASD-FROS

¹⁰⁸ Rt 2006 1657

ektepar å bevise realiteten i ekteskapet, selv om at beviskravet for staten ble satt ned. Det er mye som spiller inn i denne vurderingen.

4.2.2 Realitetsvurderingen

Når det gjelder momentene domstolene har brukt for å vurdere realiteten i ekteskap, har det vist seg å være mange. Jeg har i avhandlingen delt momentene opp i mange punkter, flere enn det som fremkommer av instruksene og forarbeidene. Det vi ser her er at hvert enkelt moment alene utgjør veldig lite, men når man ser på helheten kan vi få et annet bilde. Til sammen kan momentene tilsi at ekteskapet ikke er reelt. Et ekteskap trenger heller ikke å være proforma selv om at det innehar flere av momentene som anses å peke i den retningen. Andre ting kan da spille inn og vise et helt annet resultat. Samtidig kan det gå motsatt vei og peke på at ekteskapet er reelt, mens det i virkeligheten er proforma.

I Høyesterettsdommen av 15.12.2006¹⁰⁹ måtte momenter som aldersforskjell, tid før ekteskapsinngåelse, momenter ved ekteskapsinngåelsen og lignende vike for de momentene som talte for at ekteskapet var reelt. Ektefellene hadde blant annet tilbrakt mye tid sammen og bodd sammen. Referansen hadde besøkt søkeren flere ganger i Hellas, de hadde felles språk, begge var muslimer og hadde tilknytning til det pakistanske miljøet i Oslo. Flertallet la vekt på tingrettens og lagmannsrettens umiddelbare bevisvurdering av vitneutsagn og troverdighet. Denne dommen ble avsagt med dissens 3-2 hvor flertallet kom til at ekteskapet var reelt. Her ble det lagt mest vekt på forhold som felles interesser og tilbrakt tid sammen, kontra atypiske forhold blant annet rundt ekteskapsinngåelsen. Denne saken viser at selv om det foreligger flere momenter som taler for at ekteskapet er proforma, kan det likevel være reelt.

Noen parter er flinke til å pugge hva de skal vite om hverandre før intervju, tar forbehold i forhold til bostedskontroller og gjør generelt mye for at ekteskapet skal fremstå som reelt. I disse sakene kan det være vanskelige å bedømme realiteten, siden partene gjør så mye for

¹⁰⁹ Rt 2006 1657

at det skal virke reelt. Andre gjør ikke nok, slik at de lettere oppdages. Uansett er det derfor viktig å se på helheten når man vurderer, og samtidig huske at det i enkelte av momentene kan være naturlige grunner for at ting kan virke påfallende. Det blir derfor naturlig å sette noen av momentene sammen når man vurderer. Momenter som hvordan partene ble kjent, kontakten mellom dem, hvor lang tid det tok før de giftet seg og omstendigheter rundt ekteskapsinngåelsen henger ofte sammen. Fra intervjuer finner man også ofte hvilken kunnskap partene har om hverandre og om de har motstridende opplysninger i forhold til hverandre. Motstridende opplysninger er ofte viktig, særlig ved fornyelser hvis partene ikke har samsvar om dagligdagse ting som det normalt ikke burde medføre problemer å svare på.

De fleste dommene bærer tydelig preg av en vurdering på bakgrunn av en helhetsvurdering av flere momenter, selv om enkelte går løs på kun noen momenter. Boligkravet er et eget vilkår som må oppfylles for å få ektefellestillatelse. Det sier ingenting om ekteskapets realitet. Boligkravet er så et så viktig krav at man kan avslå på det alene dersom det ikke er oppfylt. Mange av de momentene som brukes i denne sammenhengen, kan derimot ikke ha avgjørende vekt alene. De må vurderes ut ifra flere andre momenter, fordi et ekteskap kan være reelt selv om noen av momentene tyder på annet. Det er derimot forskjell på hvor stor vekt de forskjellige momentene tillegges. Aldersforskjell kan for eksempel tillegges liten vekt i noen tilfeller, men større i andre hvor det er andre faktorer som spiller inn. Likevel er det en faktor som aldri vil ha avgjørende vekt alene. Man kan ikke gi et moment en generell vekt, fordi vektleggingen av det aktuelle momentet varierer fra sak til sak ut ifra forholdene rundt.

Det er en vanlig misforståelse at det for mange i verden vil være en fordel å kunne komme til Norge. Det betyr ikke at ekteskapet ikke er reelt. Det avgjørende er om det er overveiende sannsynlig at hovedhensikten med ekteskapet er å få opphold i Norge. Det avgjørende spørsmålet blir derfor om ekteskapsinngåelsen ville ha funnet sted dersom utsikten å reise til Norge ikke var tilstede. Man må også huske på at det ikke er kjærlighet som må være hovedårsaken bak ekteskapet. Det er ikke et krav til at partene må være

forelsket. I andre kulturer kan det være mer fokus på nytte, økonomisk trygghet og alliansebygging enn det normalt er i Norge. Det er ingen grunn til å mistenke proforma i alle saker som har noen atypiske momenter. Samtidig må man ikke undervurdere hvor langt enkelte kan være villige til å gå for å sikre seg selv eller andre opphold i Europa.

Det som jeg finner påfallende er at søkeren var mann og referansen kvinne i de fleste dommene jeg har omtalt. Likeså var også nesten alle kvinnene eldre enn mennene, enten det var en stor aldersforskjell eller mindre. Et av unntakene var en dom hvor referansen hadde bosettingstillatelse i Norge og faktisk var en mann på 35 år, mens søkeren var en 17 år gammel kvinne. I et annet unntak var mannen, som var referanse, 56 år eldre enn kvinnen. Man kan lure på hvorfor det er slik. Dette kan være fordi menn er mer handlekraftig, og ikke gir seg så lett at disse sakene kom helt til lagmannsretten. I praksis skaper det likevel mer tvil om ekteskapet er reelt i de tilfellene kvinnen er eldst enn i motsatte tilfeller. Det er noe som avviker fra det vi ser på som normen. Det er uansett ikke noe lett å svare på hvorfor det synes å ha denne tendensen ut ifra de dommene jeg har brukt. Alle momentene må uansett ses på i den store sammenhengen, så alderen hadde likevel ikke like mye betydning i alle sakene til tross for aldersforskjell.

5 Ny lov

5.1 Innledning

Ny utlendingslov og utlendingsforskrift vil tre i kraft 01.01.2010. Ved ny lov har det blitt gjort både mange og store endringer. Man har blant annet forsøkt å få mer inn i loven enn det som er i gjeldende lov, istedenfor at det står så mye i forskriften. Dette er gjort for å få en bedre oversikt over reglene. Det har også blitt strammet inn på deler av regelverket, men lovforslaget er ikke ment å innebære noen vesentlig realitetsforskjell fra dagens lovgivning. Den nye loven er i grove trekk en videreføring av de reglene som gjelder i dag.

5.2 Utlendingsloven § 40 fjerde ledd – nytt tillegg

I forarbeidene til den nye loven foreslo utvalget en hjemmel for å motvirke proformaekteskap. De foreslo en ”hjemmel for å nekte opphold dersom det fremstår som sannsynlig at det hovedsaklige formål har vært å etablere et oppholdsgrunnlag for søkeren”.¹¹⁰ Proformabestemmelsen i dansk lovgivning ble brukt ved utformingen av vår egen hjemmel.

Den nye utlendingsloven § 40 fjerde ledd lyder som følger: ”Oppholdstillatelse kan nektes dersom det fremstår som mest sannsynlig at det hovedsaklige formålet med inngåelsen av ekteskapet har vært å etablere et grunnlag for opphold i riket for søkeren.”

I den nye proformabestemmelsen er sannsynlighetskravet det samme som i dag, alminnelig sannsynlighetsovervekt. Det fremkommer av ordlyden ”fremstår som mest sannsynlig”, samtidig som det står uttalt i forarbeidene at ”kravet om alminnelig sannsynlighetsovervekt

¹¹⁰ Ot.prp. nr. 75 (2006-2007) side 187

videreføres”.¹¹¹ Det innebærer at det ikke blir noe strengere krav ved bevisvurderingen. Utvalget i forarbeidene mente at ”et skjerpet beviskrav ville gjøre bestemmelsen mindre effektiv og vanskeligere å praktisere”.

Forarbeidene opplyser videre om at ”den foreslåtte proformabestemmelsen utvider bevistemaet ved at det vil være tilstrekkelig for å avslå søknaden at oppholdstillatelse har vært det hovedsakelige formålet med ekteskapet”.¹¹² Dette fremkommer også av ordlyden i lovens § 40 fjerde ledd.

5.3 Betydningen av ny lovhjemmel

Det som er den største forskjellen med denne nye hjemmelen er at nå blir kravet om at ekteskapet må være reelt forankret i lov, mens det i dag ikke står noe i ordlyden i gjeldende forskrift og lov. Etter dagens rett kan man kun se til forarbeidene og andre rettskilder når det gjelder ekteskapets realitet.

Ut over det at dette nå blir lovfestet, så tror ikke jeg det vil utgjøre så mye forskjell for saksbehandlingen eller utlendingsmyndighetene i forhold til proformavurderingen. Det er i forarbeidene til den nye lovhjemmelen opplistet de samme momentene som blir brukt i dag. Jeg mener det dermed verken blir vanskeligere eller lettere å ta stilling til ekteskapets realitet.

En fordel med lovfestingen er at det nå fremkommer i lovverket slik at det også er synliggjort for søkerne og referansene. Det trenger ikke å være tilfelle, men det kan hende det vil ha en preventiv effekt på enkelte når det fremkommer uttrykkelig i lovteksten.

¹¹¹ Ot.prp. nr. 75 (2006-2007) side 190

¹¹² Ot.prp. nr. 75 (2006-2007) side 190

6 Avslutning

I artikkel fra Aftenposten av 01.11.2009¹¹³ stod det om et ekteskap som Utenriksdepartementet (UD) mener er et proformaekteskap. UD mener det oppfyller alle punktene i instruksen AI-2006-008 som UDI har å forholde seg til. De forholdene det blir vist til er at partene skal ha giftet seg etter en ukes bekjentskap, søkeren skal ha ”svært liten kjennskap om sin ektefelle og hennes nærmeste familie”, ektefellene har ikke noe felles språk, heriblant heller ikke engelsk, og kvinnen som er referanse er 16 år eldre enn mannen. UD mener denne søknaden ”faller inn i et velkjent mønster som gjelder proformaekteskap og bør derfor avslås”. Ut ifra dette nekter derfor UD å utstede visum til søkeren fra Tunis.

Et kjent problem med saker som havner i media er at det ofte er kun den ene siden av saken som fremstilles. Mye kan også ha blitt fremstilt på en helt annen måte enn det som faktisk er tilfelle. Saksbehandler fra UDI har her ingen mulighet til å forsvare innvilgelsen fordi saksbehandler har taushetsplikt. Det som er interessant er at det må være noe i denne saken som gjorde at UDI nettopp ikke avslo på proforma.

I en annen artikkel¹¹⁴ samme dag uttalte avdelingsdirektør i UDI, Karl-Erik Sjøholt, at han avviser kritikken, men forteller at det er uvanlig at UD gjennomfører visumnekt. I denne saken kan det ha vært momenter i intervjuene som gjorde at UD ikke hadde alle fakta til å si at dette er et proforma. Selv om at punktene fra instruksene synes å være oppfylt, trenger ikke saken å være så enkel. Et ekteskap kan vise seg å være reelt selv om at det er stor aldersforskjell. Når man skal avslå må det gjøres ut fra en sannsynlighetsovervekt.

¹¹³ <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article3351154.ece>

¹¹⁴ <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article3351168.ece>

I en ny artikkel i Aftenposten av 09.11.2009¹¹⁵ forsvarer UDI-direktør Ida Børresen saken. Hun påpeker ting som fremkom i første artikkel om saken som er feil. Hun oppyser at ”kvinnen som saken gjelder, peker på sin side at hun og ektefellen giftet seg etter fire måneders bekjentskap, at de har daglig kontakt og at mannen snakker tre språk, blant annet engelsk”. Slike saker er komplisert. Dessuten avdekkes flere proformaekteskap når oppholdstillatelsen fornyes. Da kan det bli foretatt intervjuer og bostedskontroller, som ofte bidrar til å belyse realiteten.

Et ekteskap kan nemlig være reelt selv om kvinnen er eldre enn mannen eller de ikke kan alt om hverandre. Man må huske at parter fra forskjellige land ofte må ta en sjanse for å finne ut om det er den store kjærligheten, til forskjell fra par som bor i samme land.

Det kan godt hende at saken som ble omtalt i Aftenposten er et proformaekteskap. Det er nettopp det som er utfordringen. Hvis partene har gjort en god jobb så kan det være de klarer å lure myndighetene. Uansett må det avslås på fakta, ikke en magefølelse fra noen på en ambassade. Dette er en utfordring hvor man trenger alle fakta på bordet. Det kan være ting i politiintervjuet foretatt i Norge som gir opplysninger som taler for at ekteskapet er reelt, akkurat som avdelingsdirektør i UDI Karl-Erik Sjøholt sier. Det kan fort hende at media ikke har fremstilt saken riktig.

Denne saken viser uansett hvor vanskelig det kan være å avdekke proforma. Det er derfor man ofte må ta en helhetsvurdering, slik som domstolene ofte gjør, for å se om det foreligger alminnelig sannsynlighetsovervekt.

¹¹⁵ <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/article3364565.ece>

7 Litteraturliste

7.1 Litteratur

Runa Bunæs, Kristin Ottesen Kvigne og Bjørn Vandvik (red): *Utlendingsrett*, Universitetsforlaget 2004.

Pål Vegard Hagesæther: *Uekteskap; En studie av proformaekteskap i Norge*, Unipub 2008.

7.2 Lovgivning

Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her av 24. juni 1988 nr. 64 (Utlendingsloven)

Forskrift om utlendingers adgang til riket og deres opphold her av 21. desember 1990 nr. 1028 (Utlendingsforskriften)

Den Europeiske Menneskerettskonvensjonen (EMK)

7.3 Forarbeider

NOU 2004:20 Utdrag: punkt 8.5.4.2 Kravet til forholdets alvor – proforma mv.

Ot.prp.nr 46 (1986-1987) Utdrag: punkt 2.6.1.1 Nærmere om ektefeller.

Ot.prp.nr 75 (2006-2007) Utdrag: punkt 9.6.2 Oppholdstillatelse for ektefeller.

7.4 Instruks

AI-2006-008: Instruks for å hindre familiesameining på grunnlag av proformaekteskap.

7.5 Rettspraksis

HR -2006-02109-A, Publisert: Rt 2006 1657

LB-2008-125363-2, Publisert: RG 2009 193

LB-2007-52903

LB-2007-87126

LB-2006-184645

LB-2006-93552

LB-2006-64484, Publisert: RG 2007 916

LB-2005-147352

LB-2006-34521

LB-2004-99714

LB-2002-1893

08-195056ASD-BORG/03

08-190203ASD-FROS

07-156094ASI-BORG/01

06-082738ASI-BORG/03

03-016509ASI-BORG/03

03-008189ASI-BORG/02

7.6 Diverse

Hege Lian: *Proforma-ekteskap*. Foredragsark av 11.05.2009.

Artikkel fra Aftenposten 01.11.2009:

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article3351154.ece>

Artikkel fra Aftenposten 01.11.2009:

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article3351168.ece>

Artikkel fra Aftenposten 09.11.2009:

<http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/article3364565.ece>

7.7 Databaser

www.lovdatab.no

www.udi.no

www.udiregelverk.no

www.une.no

www.regjeringen.no